

ZESPÓŁ SZKÓŁ MUZYCZNYCH IM. CZESŁAWA NIEMENA
WE WŁOCŁAWKU

**PROGRAM NAUCZANIA
DLA
PRZEDMIOTU GŁÓWNEGO FORTEPIAN**

**DRUGI ETAP EDUKACYJNY:
PAŃSTWOWA SZKOŁA MUZYCZNA II STOPNIA**

Opracowanie:
Ewa Grębocka - Stachowiak

Włocławek 2012r.

Program nauczania dla przedmiotu głównego fortepian, przeznaczony jest dla drugiego etapu edukacyjnego - dla uczniów Państwowej Szkoły Muzycznej II stopnia Zespołu Szkół Muzycznych im. Czesława Niemena we Włocławku.

Został opracowany w oparciu o następujące akty prawne:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 9 grudnia 2010 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa artystycznego w publicznych szkołach artystycznych (Dz.U. 2011 Nr 15, poz. 70)
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 25 lutego 2011 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkołach artystycznych programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników dla szkół artystycznych (Dz. U. 2011 Nr 52, poz. 268)

Autor programu: Ewa Grębocka – Stachowiak

SPIS TREŚCI:

- I. Wstęp
- II. Cele kształcenia
- III. Programowe treści nauczania
Sposoby realizacji zamierzeń dydaktycznych
Osiągnięcia uczniów
- IV. Gamy – rozkład materiału
- V. Wymagania egzaminacyjne
- VI. Kryteria, formy i sposoby oceniania
- VII. Literatura przedmiotu
- VIII. Komentarz do realizacji programu

I. Wstęp

Program nauczania dla przedmiotu głównego fortepian, przeznaczony jest dla drugiego etapu edukacyjnego - dla uczniów Państwowej Szkoły Muzycznej II stopnia Zespołu Szkół Muzycznych im. Czesława Niemena we Włocławku. Został opracowany zgodnie z założeniami drugiego etapu edukacyjnego, zawartymi w aktualnie obowiązujących aktach prawnych.

Program zawiera cele edukacyjne i treści nauczania, sposoby ich realizacji, jak również wykaz umiejętności uczniów, nabytych na drugim etapie kształcenia, kryteria i formy oceniania oraz wykaz literatury przedmiotu o zróżnicowanym stopniu trudności. Zawarta w programie literatura stanowi jedynie propozycję, zaś o ostatecznym jej doborze decyduje nauczyciel fortepianu.

Niniejszy program został dostosowany do indywidualnych potrzeb oraz możliwości uczniów, dla których jest przeznaczony. Podczas indywidualnych lekcji nauczyciel powinien dopasować materiał i metody nauczania do potencjału i stopnia zaawansowania poszczególnych uczniów.

II. Cele kształcenia

1. Rozwijanie wirtuozowskich elementów techniki oraz pogłębionej strony wyrazowej.
2. Kształcenie umiejętności samodzielnego opracowywania przygotowywanych utworów i rozwiązywania problemów.
3. Doskonalenie umiejętności samodzielnego interpretowania wykonywanych utworów zgodnie z kanonami stylu i formy muzycznej.
4. Rozwijanie pamięci muzycznej i wyobraźni muzycznej.
5. Opanowanie umiejętności sprawnego czytania a vista.
6. Pogłębienie umiejętności muzykowania kameralnego.
7. Pogłębienie znajomości literatury fortepianowej w zakresie działów objętych programem nauczania.
8. Kształcenie opanowania estradowego.
9. Przygotowanie do podjęcia studiów muzycznych oraz do czynnego uczestnictwa w życiu muzycznym.

III Programowe treści nauczania, sposoby realizacji zamierzeń dydaktycznych, osiągnięcia uczniów

KLASA PIERWSZA

Lp	Programowe treści nauczania	Formy realizacji, sytuacje edukacyjne	Wskaźniki osiągnięć ucznia – zamierzone efekty i nabyte umiejętności
1	Wiedza w zakresie: 1) historii instrumentu; 2) budowy instrumentu i jego odmian; 3) obsługi instrumentu; 4) konserwacji instrumentu.	Omówienie historii fortepianu i jego prototypów. Zapoznanie ze znanymi markami fortepianów. Podkreślanie roli fortepianu jako instrumentu solowego i w zespole.	Uczeń zna budowę fortepianu. Posiada podstawową wiedzę z zakresu historii instrumentu (czas powstania, konstruktor) oraz zna jego prototypy. Potrafi wymienić znane marki fortepianów. Umie wskazać różnice między rolą pianisty – solisty i pianisty – akompaniatora.
2	Prawidłowy aparat gry umożliwiający swobodę i biegłość techniczną.	Doskonalenie aparatu gry i zwracanie uwagi na prawidłową postawę przy instrumencie. Swoboda i elastyczność aparatu gry. Przeprowadzenie korekty zgodnie z potrzebami ucznia.	Uczeń potrafi świadomie kontrolować swobodę aparatu gry i eliminować pojawiające się napięcia. Zauważa związek pomiędzy prawidłową postawą i swobodą aparatu gry a jakością dźwięku.
3	Technika gry z uwzględnieniem wszystkich sposobów artykulacji.	Technika palcowa legato – samokontrola słuchowa, prawidłowy sposób ćwiczenia i osiągania tempa. Technika portato i staccato. Technika akordowa portato. Prowadzenie dwugłosu polifonicznego – każdy głos inną ręką. Omawianie przez nauczyciela zagadnień technicznych zawartych w realizowanych utworach i wykazanie praktycznej przydatności ćwiczonych wprawek, gam i etiud. Zaproponowanie uczniowi różnych sposobów ćwiczenia	Uczeń posługuje się artykulacją legato, staccato, portato i potrafi każdą z nich różnicować. Dwudźwięki i akordy potrafi grać różnymi rodzajami artykulacji. Gra swobodnie gamy i pasaże w tempach umiarkowanych i szybkich, zgodnie z rozkładem materiału.

		z podkreśleniem dbałości o jakość dźwięku. Pedał rytmiczny i synkopowany – ćwiczenia.	Koryguje niewyrównany dźwięk. Umie wyeksponować górny lub dolny dźwięk akordu oraz dokonać bezgłośnie zamiany palców na jednym ze składników akordu. Potrafi posługiwać się prawym i lewym pedałem.
4	Wiedza w zakresie interpretacji muzycznej z uwzględnieniem znajomości kanonów stylu i formy muzycznej.	Propozycje interpretacji, namawianie ucznia do własnych poszukiwań interpretacyjnych. Prowadzenie kantyleny – plany dynamiczne. Frazowanie i dynamika o niewielkiej skali rozpiętości. Dbałość o dokładną realizację zapisu nutowego i określeń wykonawczych. Zaznajamianie ucznia ze słownictwem z zakresu budowy formalnej utworu. Omawianie budowy opracowywanych kompozycji i zwrócenie uwagi na podobieństwa i różnice występujące w ich przebiegu. Praca nad realizacją utworów polifonicznych – linearne słuchanie głosów i niezależne ich prowadzenie (ćwiczenia).	Uczeń dokładnie realizuje zapis muzyczny. Realizuje dynamikę i właściwie frazuje. Rozumie formę wykonywanych utworów. Potrafi trafnie określić charakter i nastrój utworu. Realizuje sugestie nauczyciela. Próbuje samodzielnie zinterpretować utwór. Słyszy poszczególne głosy w utworach polifonicznych, potrafi je naprzemiennie eksponować.
5	Czytanie a vista utworów o różnym stopniu trudności.	Gra a vista łatwych utworów podczas lekcji. Zapoznanie ucznia z zasadami gry a vista. Zwracanie uwagi na poprawność i płynność wykonania.	Uczeń zna zasady gry a vista i stara się je realizować
6	Samodzielna praca nad utworem w zakresie: 1) opracowania pod względem techniczno-wykonawczym; 2) samodzielnego pokonywania trudnych miejsc; 3) świadomego ćwiczenia i korygowania błędów.	Wdrażanie ucznia do porządku i precyzji gry utworów ze zwróceniem uwagi na dokładną realizację zapisu nutowego. Precyzyjne wyjaśnianie, w jaki sposób ma pracować nad utworem. Uświadamianie uczniowi znaczenia samodzielnej pracy w domu – położenie nacisku na systematyczność i wygospodarowanie odpowiedniej ilości czasu. Nawiązanie ścisłej współpracy z rodzicami w celu uzyskania pomocy w zakresie rozplanowania ćwiczenia w domu.	Uczeń wykonuje utwór zgodnie z zapisem nutowym i proponowaną przez nauczyciela interpretacją. Rozumie budowę formalną utworów. Uczeń ćwiczy w domu systematycznie i samodzielnie. Przygotowuje się do lekcji zgodnie ze wskazówkami nauczyciela. Stara się dokładnie realizować zapis nutowy.

7	<p>Praktyka estradowa z uwzględnieniem:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) obycia estradowego; 2) technik koncentracji; 3) technik pokonywania tremy; 4) technik zapamiętywania; 5) krytycznej oceny wykonywanego utworu. 	<p>Dbanie o dobre opanowanie pamięciowe utworów w celu zminimalizowania tremy. Rozwijanie technik zapamiętywania: ćwiczenie na pamięć wyznaczonymi fragmentami, każdą ręką oddzielnie i razem; analiza prostych struktur interwałowych w melodii. Położenie nacisku na koncentrację uwagi podczas grania. Rozmowa z uczniem na temat czekających go publicznych występów. Przedstawienie ich jako miłego wydarzenia, podczas którego będzie mógł pochwalić się efektami swojej pracy. Zwrócenie uwagi na odpowiedni strój i zachowanie. Organizowanie prób generalnych przed występem. Omówienie występu – podkreślenie dobrych elementów wykonania i wskazanie na niedociągnięcia. Zachęcanie uczniów do słuchania występów kolegów.</p>	<p>Uczeń opanował pamięciowo program. Umie skoncentrować się i kontynuować grę w razie pomyłki. Jest przygotowany do grania przed publicznością. Cieszy się z możliwości zaprezentowania swoich umiejętności przed rodziną i kolegami. Umie właściwie zachować się podczas koncertu, zarówno jako wykonawca, jak i słuchacz. Po występie potrafi podzielić się odczuciami na temat swojego wykonania</p>
8	<p>Muzykowanie zespołowe z uwzględnieniem różnych form muzyki kameralnej.</p>	<p>Wykonywanie z uczniem prostych utworów na cztery ręce. Uczenie współpracy w duecie i słuchania gry drugiej osoby. Zwracanie uwagi na synchronizację działań. Uwrażliwianie na proporcje dźwiękowe partii solisty i akompaniatora.</p>	<p>Uczeń potrafi wykonać prosty utwór na cztery ręce. Zna podstawowe zasady wspólnego muzykowania. Stara się dostosować do roli solisty lub akompaniatora.</p>
9	<p>Literatura fortepianowa.</p>	<p>Omówienie przez nauczyciela stylu twórczości kompozytora, epoki w której tworzył oraz charakteru zadanego utworu. Prezentacja utworów. Poznawanie najwybitniejszych kompozytorów muzyki fortepianowej.</p>	<p>Uczeń posiada informacje na temat kompozytora, epoki i charakteru wykonywanego utworu. Zna najwybitniejszych kompozytorów muzyki fortepianowej.</p>
10	<p>Program na zakończenie klasy I</p>	<p>Wybór programu przez nauczyciela z uwzględnieniem możliwości i preferencji ucznia. Przygotowanie repertuaru do egzaminu promocyjnego i zaprezentowanie go przed komisją egzaminacyjną.</p>	<p>Uczeń opanował zadany w ciągu roku materiał. Uczeń przygotował wybrany przez nauczyciela program, Wykonał przed komisją egzaminacyjną wybrany repertuar.</p>

KLASA DRUGA

Lp	Programowe treści nauczania	Formy realizacji, sytuacje edukacyjne	Wskaźniki osiągnięć ucznia – zamierzone efekty i nabyte umiejętności
1	Wiedza w zakresie: 1) historii instrumentu; 2) budowy instrumentu i jego odmian; 3) obsługi instrumentu; 4) konserwacji instrumentu.	Omówienie mechaniki fortepianu i jego prototypów. Różnice w sposobie wydobycia dźwięku. Zapoznanie ze znanymi markami fortepianów.	Uczeń potrafi wskazać różnice w mechanice fortepianu i jego prototypów. Potrafi wymienić znane marki fortepianów.
2	Prawidłowy aparat gry umożliwiający swobodę i biegłość techniczną.	Utrwalanie prawidłowej postawy przy instrumencie. Praca z uczniem nad świadomym rozluźnianiem aparatu gry (opuszczone ramiona, luźne łokcie, elastyczne przeguby i dłonie) – położenie nacisku na samokontrolę. Uświadamianie uczniowi wpływu postawy i poprawności aparatu gry na jakość i barwę dźwięku.	Uczeń podczas ćwiczenia kontroluje poprawność i swobodę aparatu gry.
3	Technika gry z uwzględnieniem wszystkich sposobów artykulacji.	Wprowadzenie nowych zagadnień techniczno – wykonawczych: repetycje. Rozwijanie techniki palcowej legato w tempie żywszym niż w klasie pierwszej. Utrwalanie poznanych wcześniej elementów techniki fortepianowej: staccato, technika akordowa portato. Ćwiczenia przygotowawcze do techniki podwójnych dźwięków. Ćwiczenia polegające na eksponowaniu linii melodycznej na tle akompaniamentu. Ćwiczenia poprawiające niezależność artykulacyjną obu rąk. Prowadzenie dwugłosu polifonicznego jedną ręką. Ćwiczenia polirytmiczne. Pedalizacja - ćwiczenia.	Uczeń potrafi zastosować równocześnie różne rodzaje artykulacji. W związku z większymi umiejętnościami motorycznymi może grać w szybszych tempach. Poprzez dynamikę różnicuje melodię i akompaniament. Opanował nowe umiejętności techniczno – wykonawcze, np. repetycje, polirytmia.
4	Wiedza w zakresie interpretacji muzycznej z uwzględnieniem	Praca nad dźwiękiem (pokaz, ćwiczenia). Dążenie poprzez rozbudzenie wyobraźni ucznia do uzyskania zamierzonego	Uczeń kierując się wyobraźnią muzyczną, dąży do uzyskania

	znajomości kanonów stylu i formy muzycznej.	efektu brzmieniowego. Uważliwanie ucznia na jakość dźwięku. Próby wyrażania dźwiękiem charakteru utworu. Ustalanie i osiąganie jednolitego tempa i prawidłowej pulsacji utworu. Właściwe frazowanie i dynamika. Wprowadzenie polifonii trzygłosowej – linearne słyszenie trzech głosów.	odpowiedniego brzmienia. Dbą o właściwą jakość dźwięku i różnicuje go w zależności od charakteru utworu. Realizuje dynamikę i właściwie frazuje. Rozumie budowę formalną utworów. Opanował umiejętność prowadzenia trzygłosu polifonicznego.
5	Czytanie a vista utworów o różnym stopniu trudności.	Zwracanie uwagi na dokładną realizację zapisu nutowego i określić wykonawczych. Omawianie budowy utworu i proponowanej interpretacji. Gra a vista utworów z materiału nauczania klasy IV i V szkoły muzycznej I stopnia.	Uczeń wykonuje utwór zgodnie z zapisem nutowym i proponowaną przez nauczyciela interpretacją.
6	Samodzielna praca nad utworem w zakresie: 1) opracowania pod względem techniczno-wykonawczym; 2) samodzielnego pokonywania trudnych miejsc; 3) świadomego ćwiczenia i korygowania błędów.	Prezentacja utworów w celu uświadomienia uczniowi oczekiwanego efektu jego pracy. Precyzyjne wyjaśnienie wymagań nauczyciela – wskazanie utworów lub ich fragmentów, które uczeń ma przygotować na kolejną lekcję; podanie sposobów ćwiczenia. Ścisła współpraca z rodzicami w zakresie rozplanowania ćwiczenia w domu. Sprawdzanie i omawianie realizowanych przez ucznia zadań. Rozwijanie świadomości muzycznej ucznia poprzez mobilizowanie go do analizy własnej gry.	Uczeń ma świadomość konieczności systematycznej i rzetelnej pracy w domu. Potrafi ćwiczyć według wskazówek nauczyciela i stosować pokazane mu na lekcji metody i ćwiczenia. Ma większą świadomość stawianych mu wymagań – potrafi samodzielnie wskazać popełnione błędy i je korygować.
7	Praktyka estradowa z uwzględnieniem: 1) obycia estradowego; 2) technik koncentracji; 3) technik pokonywania tremy; 4) technik zapamiętywania; 5) krytycznej oceny wykonywanego	Dbłość o odpowiednio wczesne opanowanie pamięciowe utworów przeznaczonych na audycję i egzamin. Rozwijanie świadomego zapamiętywania – wskazywanie podobieństw i różnic w przebiegu utworu. Ćwiczenia sprawdzające opanowanie pamięciowe (gra osobno na pamięć, wykonywanie wskazanych przez nauczyciela fragmentów). Wspólne analizowanie i pomoc w zapamiętywaniu	Uczeń jest dobrze przygotowany do czekającego go występu – opanował pamięciowo utwory i potrafi je poprawnie wykonać. Jest skoncentrowany, w razie pomyłki umie kontynuować grę. Stara się zapanować nad tremą.

	utworu.	problematicznych miejsc. Mobilizowanie ucznia do jak najdłuższej koncentracji uwagi podczas wykonywania utworu. Praca nad eliminowaniem destrukcyjnej tremy. Ogrywanie repertuaru przed innymi uczniami. Rozmowa z uczniem – wzmacnianie jego poczucia własnej wartości, dodawanie otuchy przed występem, chwalenie go za każde udane wykonanie.	Udany występ wzmacnia jego poczucie własnej wartości
8	Muzykowanie zespołowe z uwzględnieniem różnych form muzyki kameralnej.	Wykonywanie utworów na cztery ręce (duet: uczeń – nauczyciel lub uczeń – uczeń). Uczenie współdziałania i wzajemnej odpowiedzialności. Znajomość obu partii utworu.	Uczeń chętnie gra utwory w duecie. Potrafi słuchać zarówno swojej, jak i towarzyszącej partii utworu. Ma świadomość współtworzenia wykonania. Znając obie partie utworu, w razie pomyłki potrafi włączyć się w tok wykonania.
9	Literatura fortepianowa.	Prezentacja utworów – wykonanie ich przez nauczyciela. Wielokierunkowe rozwijanie uzdolnień muzycznych ucznia – ćwiczenie utworów o zróżnicowanej problematyce. Zachęcanie uczniów do słuchania muzyki klasycznej, chodzenia na koncerty. Poznawanie najwybitniejszych kompozytorów muzyki fortepianowej.	Uczeń słuchając wykonań wybitnych pianistów rozwija intuicję muzyczną i osobowość artystyczną. Zna najwybitniejszych kompozytorów muzyki fortepianowej.
10	Program na zakończenie klasy II.	Opanowanie pod względem techniczno – wykonawczym i pamięciowym programu na audycję klasową, przesłuchanie półroczne, przesłuchanie techniczne i egzamin końcoworoczny.	Uczeń opanował zadany w ciągu roku materiał. Zaprezentował przygotowany program podczas audycji muzycznej, przesłuchania półrocznego, przesłuchania technicznego i egzaminu końcoworoczego.

KLASA TRZECIA

Lp	Programowe treści nauczania	Formy realizacji, sytuacje edukacyjne	Wskaźniki osiągnięć ucznia – zamierzone efekty i nabyte umiejętności
1	<p>Wiedza w zakresie:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) historii instrumentu; 2) budowy instrumentu i jego odmian; 3) obsługi instrumentu; 4) konserwacji instrumentu. 	<p>Utrwalenie wiadomości z zakresu budowy fortepianu i jego prototypów.</p>	<p>Uczeń potrafi omówić rozwój mechanizmu młoteczkowego. Wykazuje różnice między mechanizmem wiedeńskim i angielskim. Potrafi omówić mechanizm podwójnej repetycji.</p>
2	<p>Prawidłowy aparat gry umożliwiający swobodę i biegłość techniczną.</p>	<p>Zwracanie uwagi na zachowanie swobody i elastyczności aparatu gry podczas wprowadzania nowych elementów techniki – technika podwójnych dźwięków, technika oktavowa, repetycje.</p>	<p>Uczeń potrafi świadomie kontrolować swobodę aparatu gry i eliminować pojawiające się napięcia.</p>
3	<p>Technika gry z uwzględnieniem wszystkich sposobów artykulacji.</p>	<p>Utrwalanie poznanych wcześniej elementów techniki fortepianowej. Rozwijanie techniki palcowej legato (szybsze tempo). Technika palcowa staccato. Repetycje. Technika akordowa portato i legato. Technika podwójnych dźwięków legato. Ćwiczenia przygotowawcze do techniki oktavowej. Skoki. Polirytmia. Prowadzenie trzygłosu polifonicznego. Ornamentyka. Ćwiczenia polegające na eksponowaniu linii melodycznej na tle akompaniamentu. Ćwiczenia poprawiające niezależność artykulacyjną obu rąk. Pedalizacja – uzyskanie swobody w posługiwaniu się pedałem synkopowanym.</p>	<p>Potrafi zastosować równocześnie różne rodzaje artykulacji, w tym technikę palcową staccato. W związku z większymi umiejętnościami motorycznymi może grać w szybszych tempach. Poprzez dynamikę różnicuje melodię i akompaniament. Umie wyeksponować górny lub dolny dźwięk akordu oraz dokonać bezgłośnie zamiany palców na jednym ze składników akordu. Opanował technikę podwójnych dźwięków, repetycje, skoki i polirytmie. Prawidłowo posługuje się pedałem synkopowanym.</p>

4	Wiedza w zakresie interpretacji muzycznej z uwzględnieniem znajomości kanonów stylu i formy muzycznej.	Praca nad barwą dźwięku – uwrażliwianie na brzmienie. Swobodniejsze frazowanie, agogika. Wprowadzenie tempa rubato (w zależności od możliwości ucznia). Dalszy rozwój skali dynamicznej.	Uczeń kierując się wyobraźnią muzyczną, dąży do uzyskania odpowiedniego brzmienia. Dbą o właściwą jakość dźwięku i różnicuje go w zależności od charakteru utworu. Potrafi frazować i używać znacznej rozpiętości dynamicznej.
5	Czytanie a vista utworów o różnym stopniu trudności.	Gra a vista utworów z materiału nauczania klasy V i VI szkoły muzycznej I stopnia.	Uczeń wykonuje utwór zgodnie z zapisem nutowym. Realizuje dynamikę i właściwie frazuje. Rozumie budowę formalną utworów.
6	Samodzielna praca nad utworem w zakresie: 1) opracowania pod względem techniczno-wykonawczym; 2) samodzielnego pokonywania trudnych miejsc; 3) świadomego ćwiczenia i korygowania błędów.	Doskonalenie samodzielnej pracy nad utworem. Sprawdzanie i omawianie realizowanych przez ucznia zadań. Rozwijanie świadomości muzycznej ucznia poprzez mobilizowanie go do analizy własnej gry.	Uczeń ma świadomość konieczności systematycznej i rzetelnej pracy w domu. Potrafi ćwiczyć według wskazówek nauczyciela i stosować pokazane mu na lekcji metody i ćwiczenia. Potrafi wskazać popełnione błędy i je korygować.
7	Praktyka estradowa z uwzględnieniem: 1) obycia estradowego; 2) technik koncentracji; 3) technik pokonywania tremy; 4) technik zapamiętywania; 5) krytycznej oceny wykonywanego utworu.	Dbałość o odpowiednio wczesne opanowanie pamięciowe utworów przeznaczonych na audycję i egzamin. Rozwijanie świadomego zapamiętywania – wskazywanie podobieństw i różnic w przebiegu utworu. Ćwiczenia sprawdzające opanowanie pamięciowe (gra osobno na pamięć, wykonywanie wskazanych przez nauczyciela fragmentów). Wspólne analizowanie i pomoc w zapamiętywaniu problematycznych miejsc. Mobilizowanie ucznia do jak najdłuższej koncentracji uwagi podczas wykonywania utworu. Praca nad eliminowaniem destrukcyjnej tremy. Ogrywanie	Uczeń jest dobrze przygotowany do czekającego go występu – opanował pamięciowo utwory i potrafi je poprawnie wykonać. Jest skoncentrowany, w razie pomyłki umie kontynuować grę. Stara się zapanować nad tremą. Udany występ wzmacnia jego poczucie własnej wartości

		repertuaru przed innymi uczniami. Rozmowa z uczniem – wzmacnianie jego poczucia własnej wartości, dodawanie otuchy przed występem, chwalenie go za każde udane wykonanie.	
8	Muzykowanie zespołowe z uwzględnieniem różnych form muzyki kameralnej.	Wykonywanie utworów na cztery ręce (duet: uczeń – nauczyciel lub uczeń – uczeń). Uczenie współdziałania i wzajemnej odpowiedzialności. Znajomość obu partii utworu.	Uczeń chętnie gra utwory w duecie. Potrafi słuchać zarówno swojej, jak i towarzyszącej partii utworu. Ma świadomość współtworzenia wykonania. Znając obie partie utworu, w razie pomyłki potrafi włączyć się w tok wykonania.
9	Literatura fortepianowa.	Prezentowanie przez nauczyciela opracowywanego utworu. Przedstawienie charakterystyki epoki oraz kompozytora, omówienie budowy formalnej utworów. Wprowadzenie informacji na temat nowopoznanych form muzycznych. Analizowanie wraz z uczniem w podstawowym zakresie elementów muzycznych utworu takich jak: melodia, harmonia, rytm, dynamika, agogika. Dbłość o realizację utworu zgodnie z zapisem muzycznym. Słuchanie wspólnie z uczniem nagrań i analizowanie ich.	Uczeń posiada wiadomości dotyczące epoki i stylu granych przez siebie utworów, stara się różnicować je stylistycznie. Umie wymienić elementy dzieła muzycznego. Rozumie budowę formalną utworów – zna formę allegro sonatowego, ronda, wariacji; formy taneczne; formy polifoniczne. Wykonuje utwory zgodnie z zapisem muzycznym i podejmuje próby samodzielnej kreacji artystycznej. Świadomie porównuje i analizuje różne wykonania tego samego utworu. Słucha nagrań muzyki fortepianowej i chodzi na koncerty.
10	Program na zakończenie klasy III.	Opanowanie pod względem techniczno – wykonawczym i pamięciowym programu na audycję klasową, przesłuchanie półroczne, przesłuchanie techniczne i egzamin	Uczeń opanował zadany w ciągu roku materiał. Zaprezentował przygotowany program

		końcoworoczny.	podczas audycji muzycznej, przesłuchania półrocznego, przesłuchania technicznego i egzaminu końcoworocznego.
--	--	----------------	---

KLASA CZWARTA

Lp	Programowe treści nauczania	Formy realizacji, sytuacje edukacyjne	Wskaźniki osiągnięć ucznia – zamierzone efekty i nabyte umiejętności
1	<p>Wiedza w zakresie:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) historii instrumentu; 2) budowy instrumentu i jego odmian; 3) obsługi instrumentu; 4) konserwacji instrumentu. 	<p>Pogłębianie wiedzy z zakresu historii instrumentu. Propozycja studiowania literatury, np. Benjamin Vogel „Historia muzyki polskiej, tom X. Fortepian polski - Narodziny i rozwój budownictwa fortepianów na świecie”</p>	<p>Uczeń, inspirowany przez nauczyciela, samodzielnie pogłębia wiedzę z zakresu historii fortepianu.</p>
2	<p>Prawidłowy aparat gry umożliwiający swobodę i biegłość techniczną.</p>	<p>Wymaganie od ucznia samodzielności w kontrolowaniu swobody i poprawności aparatu gry, zwłaszcza podczas wprowadzania nowych elementów techniki – np. oktawy łamane.</p>	<p>Uczeń podczas ćwiczenia kontroluje swobodę aparatu gry i eliminuje pojawiające się napięcia.</p>
3	<p>Technika gry z uwzględnieniem wszystkich sposobów artykulacji.</p>	<p>Doskonalenie techniki gry w następującym zakresie: Dalszy rozwój techniki palcowej legato. Technika staccato. Technika akordowa (czterodźwięki). Technika podwójnych dźwięków. Technika oktavowa. Wprowadzenie oktav łamanych. Skoki i przerzuty rąk. Tryle. Polirytmia. Praca nad prawidłową pedalizacją.</p>	<p>Uczeń posługuje się różnymi rodzajami artykulacji i potrafi każdą z nich różnicować. Opanował nowe umiejętności techniczno – wykonawcze, np. oktawy, oktawy łamane, tryle, skoki i przerzuty rąk, polirytmie. Gra swobodnie gamy i pasaże w tempach umiarkowanych i szybkich, zgodnie z rozkładem materiału. Koryguje niewyrównany dźwięk. Akordy potrafi grać różnymi rodzajami artykulacji. Swobodnie i stylowo realizuje ozdobniki. Potrafi właściwie posługiwać się prawym i lewym pedałem.</p>

4	Wiedza w zakresie interpretacji muzycznej z uwzględnieniem znajomości kanonów stylu i formy muzycznej.	Praca nad dźwiękiem – poszerzanie umiejętności ucznia w zakresie sposobów wydobywania dźwięku, uwrażliwienie na niuanse brzmieniowe. Frazowanie ze zróżnicowaną dynamiką i agogiką (tempo rubato). Zachęcanie ucznia do własnych poszukiwań w zakresie kolorystyki dźwięku poprzez odniesienie się do jego wyobraźni. Rozwijanie osobowości artystycznej ucznia – próby swobodnego wyrażania emocji dźwiękiem, kształtowanie temperamentu muzycznego. Polifonia trzygłosowa i czterogłosowa – zasady interpretacji utworu polifonicznego zgodnie z jego budową formalną.	Uczeń stara się uzyskać gatunek dźwięku adekwatny do charakteru utworu. Wykorzystuje wyobraźnię do samodzielnej interpretacji i poszukiwań kolorystycznych. Podejmuje próby oddania grą własnych emocji. Rozwinął cechy osobowości artystycznej pozwalające na właściwe oddanie nastroju utworu (frazowanie, tempo rubato, swobodne operowanie czasem – fermata, pauza, wybrzmienie). Zna zasady interpretacji utworu polifonicznego, zgodnie z jego budową formalną.
5	Czytanie a vista utworów o różnym stopniu trudności.	Ćwiczenia w grze a vista utworów z materiału nauczania klasy VI I stopnia i klasy I II stopnia..	Rozwinął umiejętność gry a vista utworów we właściwym tempie z uwzględnieniem precyzji rytmicznej.
6	Samodzielna praca nad utworem w zakresie: 1) opracowania pod względem techniczno-wykonawczym; 2) samodzielnego pokonywania trudnych miejsc; 3) świadomego ćwiczenia i korygowania błędów.	Uświadomienie uczniowi konieczności zwiększenia ilości czasu przeznaczanego na codzienne ćwiczenie. Zwracanie uwagi na dokładność w ćwiczeniu pozwalającą na lepszą efektywność.	Uczeń przeznaczą większą niż dotychczas ilość czasu na ćwiczenie. Jego praca w domu jest bardziej ukierunkowana i efektywna.
7	Praktyka estradowa z uwzględnieniem: 1) obycia estradowego; 2) technik koncentracji;	Przygotowanie ucznia do udziału w popisach klasowych, audycjach muzycznych, przesłuchaniach i egzaminach promocyjnych. Praca nad bardzo dobrym opanowaniem tekstu. Nagrywanie wykonań ucznia w celu analizy jego gry	Uczeń w ciągu roku występuje na popisach, audycjach, przesłuchaniach oraz na egzaminie promocyjnym. Stara się bardzo dobrze pamięciowo

	3) technik pokonywania tremy; 4) technik zapamiętywania; 5) krytycznej oceny wykonywanego utworu.	i skorygowania błędów. Pokonywanie tremy poprzez ogrywanie programu przed rodziną i znajomymi. Omawianie właściwego zachowania na estradzie, zwracanie uwagi na odpowiedni ubiór.	opanować utwory, aby zminimalizować tremę. Występuje często przed rodziną i znajomymi. Wie, jak należy zachować się na estradzie. Nagrywa swoje występy, aby przeprowadzić ich analizę i wyciągnąć wnioski. Cieszy się z możliwości zaprezentowania efektów swojej pracy na estradzie.
8	Muzykowanie zespołowe z uwzględnieniem różnych form muzyki kameralnej.	Przygotowywanie na lekcjach utworów na cztery ręce i dwa fortepiany. Muzykowanie z innym instrumentem. Zachęcanie uczniów do grania w zespołach kameralnych.	Uczeń chętnie gra muzykę kameralną – wykonuje utwory na cztery ręce, dwa fortepiany, akompaniuje innym instrumentalistom (potrafi zachować odpowiednie proporcje dźwiękowe i współdziałać z solistą), współpracuje z zespołami kameralnymi.
9	Literatura fortepianowa.	Prezentowanie przez nauczyciela opracowywanego utworu. Przedstawienie charakterystyki epoki oraz kompozytora, omówienie budowy formalnej utworów. Analizowanie utworów pod względem: melodii, harmonii, rytmu, dynamiki, agogiki. Dbłość o realizację utworu zgodnie z zapisem muzycznym. Słuchanie wspólnie z uczniem nagrań i analizowanie ich.	Uczeń posiada wiadomości dotyczące epoki i stylu granych przez siebie utworów, stara się różnicować je stylistycznie. Umie wymienić elementy dzieła muzycznego. Rozumie budowę formalną utworów. Wykonuje utwory zgodnie z zapisem muzycznym i podejmuje próby samodzielnej kreacji artystycznej. Świadomie porównuje i analizuje różne wykonania tego samego utworu. Słucha nagrań muzyki fortepianowej i chodzi na koncerty.

10	Program na zakończenie klasy IV.	Wybór programu przez nauczyciela z uwzględnieniem możliwości i preferencji ucznia. Przygotowanie repertuaru do egzaminu promocyjnego i zaprezentowanie go przed komisją egzaminacyjną.	Uczeń przygotował wybrany przez nauczyciela program, realizując w zakresie swoich możliwości zadania techniczno – wykonawcze właściwe dla tego etapu edukacyjnego. Wykonał przed komisją egzaminacyjną wybrany repertuar.
-----------	----------------------------------	--	--

KLASA PIĄTA

Lp	Programowe treści nauczania	Formy realizacji, sytuacje edukacyjne	Wskaźniki osiągnięć ucznia – zamierzone efekty i nabyte umiejętności
1	Wiedza w zakresie: 1) historii instrumentu; 2) budowy instrumentu i jego odmian; 3) obsługi instrumentu; 4) konserwacji instrumentu.	Poszerzanie wiedzy na temat historii fortepianu - od prototypów aż do fortepianu preparowanego.	Uczeń posiada rozległą wiedzę na temat budowy i historii fortepianu i jego prototypów.
2	Prawidłowy aparat gry umożliwiający swobodę i biegłość techniczną.	Dalsze doskonalenie aparatu gry. Wymaganie od ucznia samodzielności w kontrolowaniu swobody i poprawności aparatu gry.	Uczeń podczas ćwiczenia oraz podczas występów kontroluje swobodę aparatu gry.
3	Technika gry z uwzględnieniem wszystkich sposobów artykulacji.	Praca nad techniką: Dalszy rozwój techniki palcowej legato – szybkie i bardzo szybkie tempa. Technika portato i staccato. Akordy – repetowanie z szybkimi zmianami pozycji. Technika podwójnych dźwięków – szybsze tempa. Technika oktavowa – szybsze tempa, rozwijanie techniki oktav łamanych. Skoki i przerzuty rąk. Arpeggio, glissando, tryle swobodne. Wprowadzanie elementów wirtuozowskich w zależności od możliwości ucznia. Stosowanie różnorodnej pedalizacji, łącznie z pół-pedałem.	Uczeń posługuje się różnymi rodzajami artykulacji i potrafi każdą z nich różnicować. Opanował nowe umiejętności techniczno – wykonawcze, np. oktawy łamane, skoki i przerzuty rąk, arpeggio, glissando, tryle swobodne.. Gra swobodnie gamy i pasaże wyrównanym i selektywnym dźwiękiem w tempach szybkich, zgodnie z rozkładem materiału. Swobodnie i stylowo realizuje ozdobniki. Potrafi posługiwać się prawym i lewym pedałem.
4	Wiedza w zakresie interpretacji muzycznej z uwzględnieniem	Doskonalenie pracy nad interpretacją utworu. Posługiwanie się bogatą skalą dynamiczną.	Uczeń uzyskuje gatunek dźwięku adekwatny do charakteru utworu.

	znajomości kanonów stylu i formy muzycznej.	Właściwe frazowanie, stosowanie tempa rubato, różnicowanie agogiki w zależności od stylu. Wykorzystywanie zróżnicowanej barwy dźwięku - m. in. efekty impresjonistyczne. Doskonalenie polifonii trzy i czterogłosowej.	Właściwie frazuje, stosuje tempo rubato, swobodnie operuje czasem – fermata, pauza, wybrzmienie. Wykorzystuje wyobraźnię do samodzielnej interpretacji i poszukiwań kolorystycznych, stosując zróżnicowaną barwę dźwięku. Interpretuje utwór polifoniczny zgodnie z jego budową formalną.
5	Czytanie a vista utworów o różnym stopniu trudności.	Ćwiczenia w grze a vista utworów z materiału nauczania klasy I i II szkoły muzycznej II stopnia..	Uczeń rozwinął umiejętność gry a vista utworów o różnym stopniu trudności w różnym tempie, z uwzględnieniem poprawnej pedalizacji i precyzji rytmicznej
6	Samodzielna praca nad utworem w zakresie: 1) opracowania pod względem techniczno-wykonawczym; 2) samodzielnego pokonywania trudnych miejsc; 3) świadomego ćwiczenia i korygowania błędów.	Doskonalenie samodzielnej pracy nad utworem. Zwracanie uwagi na dokładność w ćwiczeniu pozwalającą na lepszą efektywność.	Uczeń ma świadomość konieczności systematycznej i rzetelnej pracy w domu. Stosuje pokazane mu na lekcji metody i ćwiczenia. Jego praca w domu jest bardziej ukierunkowana i efektywna. Potrafi wskazać popełnione błędy i je korygować.
7	Praktyka estradowa z uwzględnieniem: 1) obycia estradowego; 2) technik koncentracji; 3) technik pokonywania tremy; 4) technik zapamiętywania; 5) krytycznej oceny wykonywanego utworu.	Przygotowanie ucznia do udziału w popisach klasowych, audycjach muzycznych, przesłuchaniach i egzaminach promocyjnych. Praca nad bardzo dobrym opanowaniem tekstu. Nagrywanie wykonań ucznia w celu analizy jego gry i skorygowania błędów. Pokonywanie tremy poprzez ogrywanie programu przed rodziną i znajomymi. Omawianie właściwego zachowania na estradzie, zwracanie uwagi na odpowiedni ubiór.	Uczeń w ciągu roku występuje na popisach, audycjach, przesłuchaniach oraz na egzaminie promocyjnym. Stara się bardzo dobrze pamięciowo opanować utwory, aby zminimalizować tremę. Występuje często przed rodziną i znajomymi. Wie, jak należy zachować się na estradzie. Nagrywa swoje występy,

			aby przeprowadzić ich analizę i wyciągnąć wnioski. Cieszy się z możliwości zaprezentowania efektów swojej pracy na estradzie.
8	Muzykowanie zespołowe z uwzględnieniem różnych form muzyki kameralnej.	Przygotowywanie na lekcjach utworów na cztery ręce i dwa fortepiany. Muzykowanie z innym instrumentem. Zachęcanie uczniów do grania w zespołach kameralnych.	Uczeń chętnie gra muzykę kameralną – wykonuje utwory na cztery ręce, dwa fortepiany, akompaniuje innym instrumentalistom (potrafi zachować odpowiednie proporcje dźwiękowe i współdziałać z solistą), współpracuje z zespołami kameralnymi.
9	Literatura fortepianowa.	Pogłębianie znajomości literatury fortepianowej z wszystkich działów. Kształtowanie osobowości artystycznej i temperamentu muzycznego ucznia poprzez słuchanie i omawianie nagrań i koncertów wybitnych pianistów.	Uczeń zapoznaje się z różnorodną literaturą fortepianową. Słuchając wykonań wybitnych pianistów uczeń rozwija intuicję muzyczną i osobowość artystyczną.
10	Program na zakończenie klasy V.	Wybór programu przez nauczyciela z uwzględnieniem możliwości i preferencji ucznia. Przygotowanie repertuaru do egzaminu promocyjnego i zaprezentowanie go przed komisją egzaminacyjną.	Uczeń przygotował wybrany przez nauczyciela program, realizując w zakresie swoich możliwości zadania techniczno – wykonawcze właściwe dla tego etapu edukacyjnego. Wykonał przed komisją egzaminacyjną wybrany repertuar.

KLASA SZÓSTA

Lp	Programowe treści nauczania	Formy realizacji, sytuacje edukacyjne	Wskaźniki osiągnięć ucznia – zamierzone efekty i nabyte umiejętności
1	Wiedza w zakresie: 1) historii instrumentu; 2) budowy instrumentu i jego odmian; 3) obsługi instrumentu; 4) konserwacji instrumentu.	Utrwalenie wiadomości z poprzednich klas na temat historii i budowy instrumentu.	Umiejętność konserwacji fortepianu. Znajomość historii instrumentu i historii jego poprzedników.
2	Prawidłowy aparat gry umożliwiający swobodę i biegłość techniczną.	Dalsze doskonalenie aparatu gry. Wymaganie od ucznia samodzielności w kontrolowaniu swobody i poprawności aparatu gry.	Umiejętność prawidłowego wydobycia dźwięku w zależności od rejestru i dynamiki. Umiejętność swobodnego i elastycznego sposobu wykorzystania aparatu gry.
3	Technika gry z uwzględnieniem wszystkich sposobów artykulacji.	Doskonalenie umiejętności technicznych ucznia. Rozwiązywanie indywidualnych problemów. Dbłość o precyzję i selektywność wykonania oraz wyrównaną motorykę gry.	Opanowanie techniki gry, z uwzględnieniem niezależności rąk i palców na klawiaturze, umiejętności grania wszystkimi sposobami artykulacji, umiejętności posługiwania się prawym i lewym pedałem (prostym-taktowym i synkopowanym), umiejętności gry oktawowej i akordowej.
4	Wiedza w zakresie interpretacji muzycznej z uwzględnieniem znajomości kanonów stylu i formy muzycznej.	Prezentowanie utworów przez nauczyciela. Dbłość o zgodność wykonania z tekstem muzycznym. Analizowanie utworów przygotowywanych do egzaminu dyplomowego pod względem budowy formalnej i innych elementów dzieła muzycznego. Praca nad logiczną i przejrzystą interpretacją (świadome prowadzenie frazy, rozplanowanie dynamiki i zmian agogicznych).	Umiejętność frazowania i operowania zróżnicowaną barwą i sposobami artykulacji. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną i charakterem epoki. Umiejętność posługiwania się dynamiką i agogiką. Rozumienie pojęć muzycznych,

			samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu.
5	Czytanie a vista utworów o różnym stopniu trudności.	Doskonalenie umiejętności gry a vista utworów z materiału nauczania klasy I i II szkoły muzycznej II stopnia..	Umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania a vista utworów o różnym stopniu trudności w różnym tempie, z uwzględnieniem poprawnej pedalizacji i precyzji rytmicznej.
6	Samodzielna praca nad utworem w zakresie: 1) opracowania pod względem techniczno-wykonawczym; 2) samodzielnego pokonywania trudnych miejsc; 3) świadomego ćwiczenia i korygowania błędów.	Omawianie sposobów ćwiczenia i rozwiązywania problemów techniczno – wykonawczych w celu zwiększenia efektywności pracy nad repertuarem końcowym. Ustalenie planu pracy nad poszczególnymi utworami dostosowanego do terminów kolejnych przesłuchań dyplomowych. Podkreślanie znaczenia systematyczności i staranności w codziennym ćwiczeniu.	Umiejętność samodzielnego opracowania utworu pod względem techniczno-wykonawczym (palcowanie, pedalizacja, frazowanie, dynamika, interpretacja). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem (pokonywanie trudnych miejsc, opanowanie pamięciowe utworu). Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.
7	Praktyka estradowa z uwzględnieniem: 1) obycia estradowego; 2) technik koncentracji; 3) technik pokonywania tremy; 4) technik zapamiętywania; 5) krytycznej oceny wykonywanego utworu.	Przygotowanie ucznia do wykonania programu na przesłuchaniach, egzaminie końcowym, audycjach i koncertach. Rozwijanie zdolności koncentracji i świadomego zapamiętywania. Pozytywne wizualizowanie przebiegu występu.	Umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu na scenie. Przyswojenie elementów obycia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania.
8	Muzykowanie zespołowe z uwzględnieniem różnych form muzyki kameralnej.	Rozwijanie umiejętności muzykowania zespołowego. Gra w duecie z innym instrumentalistą. Zachęcanie uczniów do grania w zespołach kameralnych.	Umiejętność gry pod kierunkiem nauczyciela w różnych formach muzykowania zespołowego (np. na

			cztery ręce, na dwa fortepiany, akompaniowanie, uczestnictwo w różnych formach muzykowania kameralnego).
9	Literatura fortepianowa.	Pogłębianie znajomości literatury fortepianowej z wszystkich działów. Kształtowanie osobowości artystycznej i temperamentu muzycznego ucznia poprzez słuchanie i omawianie nagrań i koncertów wybitnych pianistów.	Opanowanie literatury fortepianowej w następującym zakresie: etiudy wirtuozowskie dla prawej i lewej ręki, utwory polifoniczne, forma cykliczna (sonatina, sonata, koncert, wariacje), akompaniamenty, muzyka kameralna.
10	Program na zakończenie etapu edukacyjnego.	Wybór repertuaru dyplomowego, zapewniającego korzystne zaprezentowanie się ucznia podczas egzaminu dyplomowego. Wykonanie programu podczas przesłuchań dyplomowych i egzaminu dyplomowego. Przygotowanie uczniów do dalszego kształcenia muzycznego.	Poprawne wykonanie trzech etiud wirtuozowskich uwzględniających technikę palcową obu rąk, technikę podwójnych dźwięków i oktawy, utworu polifonicznego (do wyboru: preludium i fuga J.S. Bacha, toccata lub partita w całości), sonaty klasycznej w całości, utworu F. Chopina, utworu dowolnego (do wyboru: romantyczny, neoromantyczny i utwór współczesny), koncertu (do wyboru: całość, części I lub II i III). Cały program powinien być wykonany z pamięci.

IV. Gamy – rozkład materiału

Klasa I

gamy durowe i molowe w pozycjach: oktawy, tercji, seksty i decymy w ruchu kombinowanym w obrębie czterech oktaw;

gamy chromatyczne równoległe w obrębie czterech oktaw;

passaże toniczne wraz z przewrotami w ruchu kombinowanym w obrębie czterech oktaw;

passaż dominanty septymowej wraz z przewrotami równoległe;

akord septymowy zmniejszony siódmego stopnia wraz z przewrotami równoległe;

kadencje.

Klasa II

gamy durowe i molowe w pozycjach: oktawy, tercji, seksty i decymy w ruchu kombinowanym w obrębie czterech oktaw;

gamy chromatyczne równoległe i **rozbieżnie** w obrębie czterech oktaw;

passaże toniczne wraz z przewrotami w ruchu kombinowanym w obrębie czterech oktaw;

passaże toniczne mieszane w ruchu kombinowanym w obrębie czterech oktaw;

passaż dominanty septymowej wraz z przewrotami w ruchu równoległym i **rozbieżnym**;

akord septymowy zmniejszony siódmego stopnia wraz z przewrotami w ruchu równoległym i **rozbieżnym** w obrębie czterech oktaw.

Klasa III

gamy durowe i molowe w pozycjach: oktawy, tercji, seksty i decymy w ruchu kombinowanym w obrębie czterech oktaw;

gamy chromatyczne w pozycjach: oktawy, tercji, seksty i decymy równoległe i rozbieżnie w obrębie czterech oktaw;

passaże toniczne wraz z przewrotami w ruchu kombinowanym w obrębie czterech oktaw;

passaże toniczne mieszane w ruchu kombinowanym w obrębie czterech oktaw;

passaż dominanty septymowej wraz z przewrotami w ruchu równoległym i rozbieżnym;

pasáže dominanty septymowej mieszane wraz z przewrotami w ruchu równoległym i rozbieżnym;

akord septymowy zmniejszony siódmego stopnia wraz z przewrotami w ruchu równoległym i rozbieżnym w obrębie czterech oktaw;

pasáže septymowe zmniejszone mieszane wraz z przewrotami w ruchu równoległym i rozbieżnym w obrębie czterech oktaw;

gamy durowe w podwójnych tercjach legato w ruchu równoległym w obrębie czterech oktaw .

Klasa IV

gamy durowe i molowe w pozycjach: oktawy, tercji, seksty i decymy w ruchu kombinowanym w obrębie czterech oktaw (tempo szybsze niż w klasie III);

gamy chromatyczne w pozycjach: oktawy, tercji, seksty i decymy w ruchu równoległym i rozbieżnym w obrębie czterech oktaw;

pasáže toniczne mieszane w ruchu kombinowanym w obrębie czterech oktaw;

pasáže dominanty septymowej mieszane wraz z przewrotami w ruchu równoległym i rozbieżnym;

pasáže septymowe zmniejszone mieszane wraz z przewrotami w ruchu równoległym i rozbieżnym w obrębie czterech oktaw;

gamy durowe i **molowe w podwójnych tercjach** legato w ruchu równoległym w obrębie czterech oktaw;

gamy **durowe i molowe w podwójnych oktawach** portato w obrębie dwóch oktaw.

Klasa V

gamy durowe i molowe w pozycjach: oktawy, tercji, seksty i decymy w ruchu kombinowanym w obrębie czterech oktaw (tempo szybsze niż w klasie IV);

gamy chromatyczne w pozycjach: oktawy, tercji, seksty i decymy w ruchu równoległym i rozbieżnym w obrębie czterech oktaw (tempo szybsze niż w klasie IV);

pasáže toniczne mieszane w ruchu kombinowanym w obrębie czterech oktaw (tempo szybsze niż w klasie IV);

pasáže dominanty septymowej mieszane w ruchu kombinowanym w obrębie czterech oktaw;

pasáže septymowe zmniejszone mieszane w ruchu kombinowanym w obrębie czterech oktaw;

gamy durowe i molowe w podwójnych tercjach oburącz w ruchu równoległym w obrębie czterech oktaw;

gamy durowe i molowe w podwójnych oktawach portato i staccato oburącz w ruchu równoległym;

gamy chromatyczne w podwójnych tercjach małych i wielkich oburącz, w ruchu równoległym.

Klasa VI

Utrwalenie wszystkich elementów gam według programu klasy V.

Gamy i pasaże należy grać we wszystkich tonacjach. Wskazany jest podział materiału gam podczas ćwiczenia według wybranego zagadnienia i utrwalanie go we wszystkich tonacjach (na przykład – wszystkie gamy durowe, a następnie molowe w tercjach). Należy również zwrócić uwagę na różnicowanie artykulacyjne i dynamiczne ćwiczonego materiału. Można wykorzystywać kilka sposobów artykulacji i ćwiczyć odmiennymi sposobami artykulacji w każdej ręce. Podobnie różnicować należy nasilenie dźwięku poprzez stosowanie dynamiki od ppp do fff. Grupowanie wartości (na przykład: gamy i pasaże - czwórkami, czterodźwięki – początkowo trójkami, a następnie szóstkami) pozwala na precyzyjne wyrównanie dźwięku. Pogrupowany materiał gam można też ćwiczyć rytmizacją. Każdy nowy problem techniczny powinien zostać wprowadzony w wolnym tempie. Uczeń powinien znać zasady palcowania w gamach i pasażach.

V. Wymagania egzaminacyjne

Klasa I

PRZESŁUCHANIE PÓŁROCZNE

- Etiuda lub dwie z zadaniami technicznymi dla prawej i lewej ręki.
- Inwencja dwugłosowa lub trzygłosowa albo dwie kontrastujące części suity J.S. Bacha lub G.F. Haendla.
- Jedna część sonaty lub sonatiny (forma allegra sonatowego, ronda lub wariacji).
- Jeden utwór z pozostałych dzieł.

PRZESŁUCHANIE TECHNICZNE

- Gamy i pasaże według programu klasy I – do wyboru komisji.
- Gra a vista z materiału nauczania klasy III lub IV szkoły muzycznej I stopnia.

EGZAMIN KOŃCOWOROCZNY

- Etiuda lub dwie z zadaniami technicznymi dla prawej i lewej ręki.
- Inwencja dwugłosowa lub trzygłosowa albo dwie kontrastujące części suity J.S. Bacha lub G.F. Haendla.
- Jedna część sonaty lub sonatiny (forma allegra sonatowego, ronda lub wariacji).
- Jeden utwór z pozostałych dzieł.

Klasa II

PRZESŁUCHANIE PÓŁROCZNE

- Etiuda lub dwie z zadaniami technicznymi dla prawej i lewej ręki.
- Inwencja trzygłosowa J.S. Bacha.
- Jedna lub dwie kontrastujące części sonaty, w tym forma allegra sonatowego albo rondo lub wariacje.
- Jeden utwór z pozostałych dzieł.

PRZESŁUCHANIE TECHNICZNE

- Gamy i pasaże według programu klasy II – do wyboru komisji.
- Gra a vista z materiału nauczania klasy IV lub V szkoły muzycznej I stopnia.

EGZAMIN KOŃCOWOROCZNY

- Etiuda lub dwie z zadaniami technicznymi dla prawej i lewej ręki.
- Inwencja trzygłosowa J.S. Bacha.
- Dwie kontrastujące części sonaty, w tym forma allegra sonatowego albo rondo lub wariacje.
- Utwór kompozytora polskiego.

Klasa III

PRZESŁUCHANIE PÓŁROCZNE

- Etiuda lub dwie z zadaniami technicznymi dla prawej i lewej ręki.
- Inwencja trzygłosowa J.S. Bacha albo co najmniej dwie kontrastujące części suit J.S. Bacha lub G.F. Haendla.
- Jedna lub dwie kontrastujące części sonaty, w tym forma allegra sonatowego albo rondo lub wariacje.
- Jeden utwór z pozostałych działów.

PRZESŁUCHANIE TECHNICZNE

- Gamy i pasaże według programu klasy III – do wyboru komisji.
- Gra a vista z materiału nauczania klasy V lub VI szkoły muzycznej I stopnia.

EGZAMIN KOŃCOWOROCZNY

- Etiuda lub dwie z zadaniami technicznymi dla prawej i lewej ręki.
- Inwencja trzygłosowa J.S. Bacha albo co najmniej dwie kontrastujące części suit J.S. Bacha lub G.F. Haendla.
- Dwie kontrastujące części sonaty.
- Jeden utwór z pozostałych działów.

Klasa IV

PRZESŁUCHANIE PÓŁROCZNE

- Etiuda lub dwie z zadaniami technicznymi dla prawej i lewej ręki.
- Jeden z następujących utworów J.S. Bacha:
 - Suita angielska (dwie części)
 - Suita francuska (trzy części)
 - Fuga
 - Preludium i Fuga z „Das wohltemperierte Klavier”
- Dwie kontrastujące części sonaty lub koncert cz. I lub II i III.
- Jeden utwór z pozostałych działów.

PRZESŁUCHANIE TECHNICZNE

- Gamy i pasaże według programu klasy IV – do wyboru komisji.
- Gra a vista z materiału nauczania klasy VI szkoły muzycznej I stopnia lub klasy I szkoły muzycznej II stopnia.

EGZAMIN KOŃCOWOROCZNY

- Etiuda lub dwie z zadaniami technicznymi dla prawej i lewej ręki.
- Etiuda uwzględniająca technikę podwójnych dźwięków.
- Jeden z następujących utworów J.S. Bacha:
 - Suita angielska (dwie części)
 - Suita francuska (trzy części)
 - Fuga
 - Preludium i Fuga z „Das wohltemperierte Klavier” J.S. Bacha
- Dwie kontrastujące części sonaty lub koncert cz. I lub II i III.
- Jeden utwór z pozostałych działów.

Klasa V

PRZESŁUCHANIE PÓŁROCZNE

- Etiuda lub dwie z zadaniami technicznymi dla prawej i lewej ręki.
- Preludium i Fuga z „Das wohltemperierte Klavier” J.S. Bacha.
- Dwie kontrastujące części sonaty lub koncert cz. I lub II i III.
- Utwór F. Chopina.

PRZESŁUCHANIE TECHNICZNE

- Gamy i pasaże według programu klasy V – do wyboru komisji.
- Gra a vista z materiału nauczania klasy I lub II szkoły muzycznej II stopnia.

EGZAMIN KOŃCOWOROCZNY

- Trzy etiudy o różnych zadaniach technicznych:
- Etiuda uwzględniająca technikę palcową obu rąk.
- Etiuda zawierająca technikę podwójnych dźwięków.
- Etiuda oktavowa.
- Preludium i Fuga z „Das wohltemperierte Klavier” J.S. Bacha.
- Co najmniej dwie kontrastujące części sonaty lub koncertu (wskazana sonata w całości).
- Utwór F. Chopina.
- Jeden utwór z pozostałych działów.

Uwaga: Etiudy mogą zostać zaliczone podczas przesłuchania technicznego.

Klasa VI

EGZAMIN TECHNICZNY

- Gamy i pasaże z zakresu materiału nauczania klasy VI.
- Czytanie a vista z materiału nauczania klasy I i II szkoły muzycznej II stopnia.

EGZAMIN DYPLOMOWY

- Trzy lub cztery etiudy albo utwory wirtuozowskie o różnych zadaniach technicznych:
 - Etiuda z uwzględnieniem techniki palcowej obu rąk.
 - Etiuda zawierająca technikę podwójnych dźwięków.
 - Etiuda oktawaowa.
- Preludium i Fuga z „Das wohltemperierte Klavier” J.S. Bacha albo suita angielska, toccata lub partita w całości.
- Sonata klasyczna J. Haydna, W.A. Mozarta lub L. van Beethovena w całości.
- Utwór F. Chopina.
- Jeden utwór do wyboru spośród utworów epoki romantycznej i neoromantycznej.
- Utwór współczesny – poczynając od epoki impresjonizmu.
- Koncert cz. I lub II i III.

Uwaga: Część repertuaru egzaminu dyplomowego (etiudy) można wykonać łącznie z egzaminem technicznym. Komisja egzaminacyjna może zaliczyć uczniowi pozycje repertuaru wykonane publicznie we wcześniejszym terminie (np. koncert).

Podane wymagania i terminy egzaminacyjne mogą ulec zmianie w przypadku uczestnictwa uczniów w przesłuchaniach makroregionalnych i konkursach pianistycznych.

VI. Kryteria, formy i sposoby oceniania

Uczeń oceniany jest według następujących kryteriów:

- poprawność aparatu gry – w tym postawa ucznia przy instrumencie, ustawienie i swoboda aparatu gry,
- postępy w zdobywaniu umiejętności warsztatowych – w tym biegłość palcowa, artykulacja, dynamika, pedalizacja, niezależność rąk, umiejętność zachowania właściwych proporcji brzmieniowych między melodią i akompaniamentem,
- bezbłądność wykonania – w tym prawidłowe odczytanie tekstu i opanowanie utworu,
- zrozumienie budowy formalnej utworu, zgodność interpretacji z budową, stylowość wykonania, właściwy dobór tempa,
- postępy w zdobywaniu środków wykonawczych,
- walory artystyczne wykonywanych utworów – w tym estetyka brzmienia, umiejętność prowadzenia frazy, odpowiedni dobór środków technicznych w celu osiągnięcia właściwej interpretacji utworu,
- umiejętność koncentracji i pokonywania tremy podczas występu,
- wykonanie prezentowanego programu z pamięci,
- spełnienie wymagań programowych dla danego roku, zgodność wykonanego programu z wymaganiami egzaminacyjnymi,
- wykroczenie ponad obowiązujący program nauczania lub zdobycie nagrody bądź wyróżnienia na konkursie regionalnym, ogólnopolskim lub międzynarodowym albo na przesłuchaniach CEA,
- systematyczność i pilność ucznia,
- aktywny udział (czynny lub bierny) w koncertach szkolnych i środowiskowych,

Uczeń ma możliwość zaprezentowania przygotowanego programu i zostaje oceniony podczas:

- popisów – klasowych, sekcyjnych i międzysekcyjnych
- audycji muzycznych
- koncertów szkolnych i pozaszkolnych
- konkursów szkolnych i pozaszkolnych
- przesłuchań szkolnych – technicznych, półrocznych

- przesłuchań pozaszkolnych – makroregionalnych i ogólnopolskich
- egzaminów promocyjnych i egzaminu końcowego
- lekcji (przygotowanie do lekcji, zaliczenie utworu itp.)

Oceny gry ucznia po występie dokonuje nauczyciel przedmiotu głównego w ustnej formie opisowej. Podczas występu na przesłuchaniach, konkursach oraz egzaminach promocyjnych i końcowym – ucznia ocenia komisja konkursowa bądź egzaminacyjna zgodnie z regulaminem pracy komisji.

Ocena końcoworoczna ucznia z przedmiotu głównego zostaje ustalona **w trybie egzaminu promocyjnego** przez komisję egzaminacyjną i **nie może zostać zmieniona** ani przez nauczyciela ani w trybie egzaminu poprawkowego. Podczas egzaminu końcoworocznego członkowie komisji oceniają uczniów, uwzględniając programowe wskaźniki osiągnięć ucznia – zamierzone efekty oraz nabyte umiejętności.

Oceny klasyfikacyjne ustalone zostały w stopniach według następującej skali:

stopień celujący	- 6	(ilość punktów 25)
stopień bardzo dobry	- 5	(ilość punktów 21 – 24)
stopień dobry	- 4	(ilość punktów 16 – 20)
stopień dostateczny	- 3	(ilość punktów 13 – 15)
stopień dopuszczający	- 2	(ilość punktów 11 – 12)
stopień niedostateczny	- 1	(ilość punktów – do 10)

Grę ucznia ocenia się według następujących kryteriów:

- ocenę **celującą** otrzymują uczniowie, którzy zrealizowali repertuar wykraczający poza wymagania edukacyjne, ich gra odznacza się dużą wartością artystyczną i wysokim poziomem pianistyki, a także ci, którzy z powodzeniem uczestniczyli w pozaszkolnych konkursach i przesłuchaniach,
- ocenę **bardzo dobrą** otrzymują uczniowie, którzy spełnili wymagania edukacyjne, a ich grę cechują: dobry poziom pianistyki, zrozumienie stylu i treści utworów, świadomość formy, właściwe stosowanie środków wyrazu artystycznego (dynamika, frazowanie, artykulacja, agogika, pedalizacja); ponadto aktywnie uczestniczą w życiu szkoły,

- ocenę **dobrą** otrzymują uczniowie realizujący wymagania edukacyjne i systematycznie pracujący; ich gra jest poprawna pod względem rozumienia treści i formy utworów, ale zawiera niewielkie mankamenty techniczne i interpretacyjne,
- ocenę **dostateczną** otrzymują uczniowie, którzy nie realizują w pełni wymagań edukacyjnych; ich gra nacechowana jest dużą ilością usterek technicznych, interpretacyjnych, pamięciowych, nie jest jednak pozbawiona elementów dających nadzieję na rozwój,
- ocenę **dopuszczającą** otrzymują uczniowie, którzy nie spełniają wymagań edukacyjnych; niesystematycznie pracują; ich gra świadczy o nieświadomości treści, formy i środków niezbędnych do prawidłowej interpretacji utworów, a także zawiera poważne usterki pamięciowe i techniczne,
- ocenę **niedostateczną** otrzymują uczniowie, którzy nie zrealizowali wymagań programowych, mają problemy z wykonaniem jakiegokolwiek repertuaru, a ich gra nie rokuje żadnych nadziei na rozwój muzyczno – artystyczny; brak opanowania podstawowych zadań techniczno – wykonawczych uniemożliwia kontynuację kształcenia.

VII. Literatura przedmiotu

KLASA PIERWSZA

Ćwiczenia techniczne (do wyboru)

- E. Altberg, Z. Romaszkowa: *313 Wprawek*
E. Altberg: *Studium gry polifonicznej*
C. Czerny: *Ćwiczenia ósmiotaktowe op. 821*
B. Domaniewski: *Vademecum*
J. Lerche: *Neues Kompendium der Klaviertechnik, z. I*

Etiudy (do wyboru)

- H. Berens: *Najnowsza szkoła biegiłości op. 61*
C. Czerny: *Przygotowawcza szkoła biegiłości op. 636*
C. Czerny: *Etiudy na lewą rękę op. 718*
C. Czerny: *Etiudy dla małych rąk op. 748*
C. Czerny: *Szkoła biegiłości op. 299*
K. Ejgges: *Trzy wybrane fugi – etiudy*
E. Fedorczenko, E. Efruzi: *Wybrane etiudy na podwójne dźwięki i akordy*
S. Heller: *Etiudy op. 45, op. 46, op. 47*
A. Löschorh: *Etiudy op. 66*
N. Nikołajew, W. A. Natanson, S. Kisiel (opracowanie): *Zbiór etiud i utworów technicznych kompozytorów rosyjskich i radzieckich*
Z. Romaszkowa: *Zbiór etiud najcelniejszych autorów z. I i z. II*
W. Sawicka, G. Stempniowa (opracowanie): *Etiudy, z. V i VI*
L. Schytte: *Etiudy op. 68*
M. Sokołow (opracowanie): *Utwory polifoniczne*

Utwory polifoniczne i inne utwory z epoki baroku (do wyboru)

- E. Altberg (opracowanie): *Studium gry polifonicznej*
J.S. Bach: *Małe preludia*
J. S. Bach: *Inwencje dwugłosowe*
J. S. Bach: *Inwencje trzygłosowe*
J. S. Bach: *Suity francuskie (fragmenty)*
W. F. Bach: *Dwanaście polonezów*
D. Cimarosa: *Album per Pianoforte (Album na fortepian), Sonaty /wybór/*
M. Dziewulska: *Inwencje*
G. F. Haendel: *Dwanaście łatwych utworów na fortepian*
G. F. Haendel: *Fughetty*
G. F. Haendel: *Suity: g, d*
S. Kazuro: *Inwencje dwugłosowe*
M. Sokołow (opracowanie): *Utwory polifoniczne*

Formy klasyczne (do wyboru)

- L. van Beethoven: *Sonata G-dur op. 49 nr 2*
L. van Beethoven: *Sonata g-moll op. 49 nr 1*
L. van Beethoven: *Rondo A*
L. van Beethoven: *6 wariacji G-dur na temat własny*
L. van Beethoven: *Wariacje Nel cor piú*
M. Clementi: *Sonaty (g op. 7 nr 3, D op. 26 nr 3, D op. 37 nr 2, g op. 38 nr 1, B op. 38 nr 2, F op. 38 nr 3)*
J. L. Dussek: *Sonata D-dur op. 31 nr 2*
J. Hässler: *Sonata a*
J. Haydn: *Allegro F*
J. Haydn: *Sonaten — Album (Sonaty) Cz. I - IV (C nr 43, A nr 29, G nr 11, G nr 12, E nr 18)*
J. Haydn: *Wariacje (La Roxelane Hob. XVII:5, Andantino con variazioni Hob. XVII:8, Andante con variazioni B Hob. XVII:12, Allegretto con variazioni A Hob. XVII:A3, Menuetto con variazioni A Hob. XVI:30)*

W. A. Mozart: *Sonaty (Es KV 282, C KV 545)*

W. A. Mozart: *Wariacje F KV 54*

Utwory różne (do wyboru)

E. Altberg (opracowanie): *Czytanki muzyczne, z. III*

B. Bartok: *Mikrokosmos z. III*

B. Bartok: *Dla dzieci z. II (40, 41, 42), z. IV (40, 41, 42, 43)*

B. Bartok: *Dziesięć łatwych utworów*

A. Casella: *Carillon*

P. Czajkowski: *Pory roku: Marzec, Kwiecień, Maj*

P. Czajkowski: *Pieśń bez słów op. 40 nr 6*

P. Czajkowski: *Sentymentalny walc*

J. Field: *Wybrane nokturny: B nr 3, d nr 6, F nr 7*

E. Grieg: *Utwory liryczne op. 38, op. 12*

D. Kabalewski: *Utwory wybrane op. 27*

Z. Kodály: *Valsette*

B. Martinu: *Marionetki (Zmartwienie lalki)*

F. Mendelssohn: *6 Utworów dla młodzieży op. 72*

F. Mendelssohn: *Pieśni bez słów (A op. 19 nr 4, g op. 19 nr 6, E op. 30 nr 3, A op. 38 nr 4, C op. 102 nr 6)*

S. Prokofiew: *Muzyka dziecięca op. 65 (Poranek, Tarantella, Żal, Chodzi księżyc nad łąkami)*

A. Rowley: *Etiudy op. 44*

F. Schubert: *Wybór tańców na fortepian*

R. Schumann: *Album dla młodzieży op. 68*

D. Szostakowicz: *Tańce lalki*

Utwory kompozytorów polskich (do wyboru)

G. Bacewicz: *Suita dziecięca (wybór)*

T. Baird: *Mała suita dziecięca*

A. Bloch: *Filigranki (całość)*
F. Chopin: *Polonez As op. posth.*
F. Chopin: *Cantabile*
F. Chopin: *Dwa zapomniane utwory*
F. Chopin: *Kartka z albumu*
M. Dziewulska: *Inwencje*
J. Ekier: *Kolędy*
J. Ekier: *Kolorowe melodie*
F. Friemann: *Miniatury dwugłosowe z. II*
A. Hundziak: *Trzy sonatiny*
F. Janiewicz: *Wariacje*
A. Koszewski: *Przystroje*
A. Koszewski: *Sonatiny*
J. Krogulski: *Dwa mazurki*
J. Lefeld: *Miniatury fortepianowe*
W. Lutosławski: *Melodie ludowe*
W. Lutosławski: *Trzy utwory dla młodzieży*
F.R. Łabuński: *Miniatury*
J. Łuciuk: *Cztery sonatiny*
M. Magin: *Miniatury polskie*
M. Magin: *Obrazki polskie*
M. Magin: *Mała suita polska (wybór)*
M. Magin: *Wokół tańca (wybór)*
K. Meyer: *Suita dziecięca*
K. Meyer: *Czarodziejskie obrazki*
M. Moszkowski: *Wybrane utwory dla młodzieży (Tarantela, Scherzino F, Scherzino C)*
Z. Noskowski: *Taniec wiejski*
Z. Noskowski: *Capriccietto*
M.K. Ogiński: *Polonezy*
T. Paciorkiewicz: *Sonatina d*
Z. Penhersi: *Kolorowe etiudy*
P. Perkowski: *Łatwe utwory (Ciężkie zmartwienie)*
W. Raczkowski: *Miniatury (Kołysanka, Toccatina, Białe – Czarne)*
B. Rutkowski: *Suita „Dziwuję się miła tobie”*

W. Słowiński: *Muzyczne drobiazgi*
T. Szeligowski: *Mazurek*
T. Szeligowski: *Menuet*
T. Szeligowski: *Preludium*
M. Szymanowska: *Polonez f*
J. Zarębski: *Melodia*
J. Zarębski: *Menuet*

Koncerty (do wyboru)

G.F. Haendel: *Koncert F*
J. Haydn: *Koncerty: G i D*
W.A. Mozart: *Koncerty: F KV 37, B KV 39, C KV 246*
A. Rowley: *Koncert g*

Utwory na cztery ręce (do wyboru)

E. Altberg: *Wybrane utwory kompozytorów francuskich*
E. Altberg, Z. Romaszkowa (opracowanie): *Utwory na cztery ręce*
J.Chr. Bach: *Sonata F cz. III*
L. van Beethoven: *Marsz Es op. 45 nr 2*
E. Grieg: *Tańce norweskie op. 35 (2, 3)*
A. Löschhorn: *10 utworów dziecięcych op. 182*
S. Raube (opracowanie): *Drobiaszki na cztery ręce*
A. Rieger (opracowanie): *Wybór drobnych utworów na cztery ręce z. II*
F. Schubert: *Marsz dziecięcy*
K.M. Weber, F. Schubert: *Wybór utworów z. II i III*

KLASA DRUGA

Ćwiczenia techniczne (do wyboru)

- E. Altberg: *Studium gry polifonicznej*
- C. Czerny: *Ćwiczenia ósmiotaktowe op. 821*
- B. Domaniewski: *Vademecum*
- C. Hanon: *Pianista wirtuoz*
- J. Lerche: *Neues Kompendium der Klaviertechnik, z. I*
- E. Mertke: *Ćwiczenia*
- J. Pischna: *Małe ćwiczenia*
- F. Rybicki: *Etiudy na lewą rękę*

Etiudy (do wyboru)

- H. Berens: *Etiudy op. 89*
- J.B. Cramer: *Etiudy*
- C. Czerny: *Etiudy op. 409*
- C. Czerny: *Szkoła biegiłości op. 299*
- C. Czerny: *Szkoła legato i staccato op. 335*
- A. Löschhorn: *Etiudy op. 66*
- A. Löschhorn: *Etiudy op. 136*
- N. Nikołajew, W. A. Natanson, S. Kisiel (opracowanie): *Zbiór etiud i utworów technicznych kompozytorów rosyjskich i radzieckich*
- Z. Romaszkowa: *Zbiór etiud najcelniejszych autorów z. I i z. II*
- W. Sawicka, G. Stempniowa (opracowanie): *Etiudy, z. VI*

Utwory polifoniczne i inne utwory z epoki baroku (do wyboru)

- E. Altberg (opracowanie): *Studium gry polifonicznej*

J. S. Bach: *Inwencje dwugłosowe*
J. S. Bach: *Inwencje trzygłosowe*
J. S. Bach: *Suity francuskie (fragmenty)*
D. Cimarosa: *Sonaty /wybór/*
M. Dziewulska: *Inwencje*
G. F. Haendel: *Suity: g, d*
G. F. Haendel: *Wybrane utwory (opracowanie Z. Drzewiecki)*
S. Kazuro: *Inwencje dwugłosowe*
M. Sokołow (opracowanie): *Utwory polifoniczne*

Formy klasyczne (do wyboru)

L. van Beethoven: *Bagatele op. 33 i op. 119*
L. van Beethoven: *Rondo C op. 51*
L. van Beethoven: *Wariacje Quanto e bello*
L. van Beethoven: *Wariacje Nel cor più*
M. Clementi: *Sonaty (Es op.12 nr 3, G op. 25 nr 2, A op. 36 nr 1)*
J. L. Dussek: *Sonaty (C op. 18 nr 2, A op. 10 nr 1, C op. 39 nr 2)*
J. Hässler: *Rondo D*
J. Haydn: *Allegro F*
J. Haydn: *Sonaten — Album (Sonaty) Cz. I - IV (E nr 18, D nr 15, B nr 22, C nr 5, D nr 7, D nr 20, F nr 21, A nr 23)*
J. Haydn: *Wariacje (Allegretto con variazioni A Hob. XVII:A3, Menuetto con variazioni Es Hob. XVII:3)*
F. Lessel: *Arietta variée*
W. A. Mozart: *Sonaty (F KV 547a, C KV 279, Es KV 282, G KV 283)*
W. A. Mozart: *Wariacje (8 wariacji G KV 24, 7 wariacji D KV 25)*

Utwory różne (do wyboru)

- E. Altberg (opracowanie): *Czytanki muzyczne, z. III*
- B. Bartok: *Dla dzieci*
- B. Bartok: *Dziesięć łatwych utworów*
- B. Bartok: *Mikrokosmos z. III i z. IV*
- B. Bartok: *Rondo C*
- A. Casella: *11 utworów dziecięcych*
- P. Czajkowski: *Pory roku*
- P. Czajkowski: *Pieśń bez słów op. 40 nr 6*
- P. Czajkowski: *Nokturn cis op. 19*
- J. Field: *Nokturny*
- C. Franck: *Powolny taniec*
- A. Greczaninow: *Sonatina F op. 110*
- E. Grieg: *Obrazki poetyckie op. 3 (Wiosna, Nokturn C)*
- E. Grieg: *Scherzo e op. 54*
- E. Grieg: *Utwory liryczne op. 38, op. 43*
- J. Ibert: *Histoires*
- D. Kabalewski: *Wariacje a op. 40 nr 2*
- Z. Kodàly: *Valsette*
- Z. Kodàly: *Deszcz w mieście*
- B. Martinu: *Marionetki (Kolombina tańczy, Taniec lalki)*
- F. Mendelssohn: *Pieśni bez słów*
- S. Prokofiew: *Muzyka dziecięca op. 65*
- A. Rowley: *Etiudy op. 44*
- F. Schubert: *Scherzo B*
- R. Schumann: *Kartki z albumu op. 124*
- S. Szpinalski: *Utwory romantyczne*
- H. Villa – Lobos: *Pajac*

Utwory kompozytorów polskich (do wyboru)

- G. Bacewicz: *Suita dziecięca*
T. Baird: *Mała suita dziecięca*
A. Bloch: *Filigranki (całość)*
F. Chopin: *Polonez As op. posth.*
F. Chopin: *Drobne utwory (Largo, Kontredans, Nokturn c, Marsz żałobny)*
F. Chopin: *Dwa zapomniane utwory*
F. Chopin: *Walce (E op. posth. nr 15, As nr 16)*
M. Dziewulska: *Inwencje*
J. Ekier: *Kolorowe melodie*
A. Hundziak: *Trzy sonatiny*
S. Kazuro: *Inwencje*
A. Koszewski: *Przystroje*
A. Koszewski: *Sonatiny (Sonatina II)*
J. Krogulski: *Dwa mazurki*
W. Lutosławski: *Melodie ludowe*
W. Lutosławski: *Trzy utwory dla młodzieży*
M. Magin: *Mała suita polska (wybór)*
M. Magin: *Wokół tańca (wybór)*
K. Meyer: *Suita dziecięca*
A. Michałowski: *Kartka z albumu*
K. Moszumańska - Nazar: *Bagatele*
K. Moszumańska - Nazar: *Sonatina*
T. Paciorzewicz: *Sonatina*
Z. Penherski: *Kolorowe etiudy*
W. Raczkowski: *Miniatury*
J. Szajna - Lewandowska: *Sonatina giocosa*
T. Szeligowski: *Sonatina*
K. Szymanowski: *Tańce polskie*
M. Szymanowska: *Polonez*
R. Twardowski: *Trzy miniatury (oprócz mazurka)*
R. Twardowski: *Capriccia*

J. Zarębski: *Bajka*
J. Zarębski: *Menuet*
J. Zarębski: *Walc*
W. Żuławski: *Sonatina*

Koncerty (do wyboru)

J.Chr. Bach: *Koncerty: G, B*
J. Berkowicz: *Koncert g*
G.F. Haendel: *Koncert F*
J. Haydn: *Koncerty: G i D*
W.A. Mozart: *Koncerty: F KV 37, C KV 246, A KV 414, C KV 415*
F. Rybicki: *Koncert dla małych rąk*

Utwory na cztery ręce (do wyboru)

E. Altberg: *Wybrane utwory kompozytorów francuskich*
L. van Beethoven: *Pięć drobnych utworów*
A. Diabelli: *Sonatiny op. 24, op. 54, op. 58*
A. Dvořák: *Legendy*
E. Grieg: *Tańce norweskie op. 35*
F. Kuhlau: *Trzy sonatiny op. 44*
W.A. Mozart: *Sonata D KV 381*
R. Schumann: *Bilder aus Osten*

Utwory na dwa fortepiany (do wyboru)

M. Clementi: *Dwie sonaty B*
J. Fotek: *Miniatury dziecięce na dwa fortepiany i perkusję*
H.M. Górecki: *Toccata na dwa fortepiany*
K. Stromenger (opracowanie): *Utwory klasyczne na dwa fortepiany z. II i z. III*
T. Szeligowski: *Suita „Na łące”*

KLASA TRZECIA

Ćwiczenia techniczne (do wyboru)

- C. Czerny: *Ćwiczenia ósmiotaktowe op. 821*
- B. Domaniewski: *Vademecum*
- C. Hanon: *Pianista wirtuoz*
- J. Lerche: *Neues Kompendium der Klaviertechnik, z. II*
- E. Mertke: *Ćwiczenia*
- F. Rybicki: *Etiudy na lewą rękę*

Etiudy (do wyboru)

- A. Biehl: *Etiudy oktavowe*
- J.B. Cramer: *Etiudy*
- C. Czerny: *Etiudy op. 409*
- C. Czerny: *Szkoła biegłości op. 299*
- C. Czerny: *Etiudy op. 740*
- C. Czerny: *Etiudy op. 834*
- C. Czerny: *Szkoła legato i staccato op. 335*
- L. Köhler: *Etiudy op. 128*
- F. Liszt: *Etiudy op. 1*
- A. Löschhorn: *Etiudy op. 136*
- Z. Romaszkowa: *Etiudy fortepianowe z. VI*
- Z. Romaszkowa: *Zbiór etiud najcelniejszych autorów z. II*

Utwory polifoniczne i inne utwory z epoki baroku (do wyboru)

- E. Altberg (opracowanie): *Wybór utworów z XVII i XVIII w.*
- J. S. Bach: *Inwencje trzygłosowe*
- J. S. Bach: *Suity francuskie (fragmenty)*

J. S. Bach: *Fughetty*
J. Chr. Bach: *Sonaty*
Ph. E. Bach: *Sonatiny*
D. Cimarosa: *Sonaty /wybór/*
G. F. Haendel: *Suity*
G. F. Haendel: *Wybrane utwory (opracowanie Z. Drzewiecki)*
G. F. Haendel: *Aria z wariacjami E*
Utwory klawesynistów francuskich, włoskich i wirginalistów angielskich

Formy klasyczne (do wyboru)

L. van Beethoven: *Sonaty (E op. 14 nr 1, G op. 14 nr 2, G op. 79)*
L. van Beethoven: *Wariacje (WoO 63: 9 wariacji na temat marsza Dresslera, WoO 72: 8 wariacji na temat "Une Fièvre Brûlante", WoO 76: 8 wariacji na temat piosenki "Ich hab ein kleines Hüttchen nur", WoO 79: 5 wariacji na temat Rule, Britannia)*
M. Clementi: *Sonaty*
J. Hässler: *Sonata a*
J. Haydn: *Rondo A*
J. Haydn: *Sonaten — Album (Sonaty) Cz. I - IV (Es nr 3, g nr 4, cis nr 6, D nr 31, Es nr 13, A nr 23, e nr 2, F nr 21, D nr 20, G nr 17, E nr 30)*
J. Haydn: *Wariacje (Menuetto con variazioni Es Hob. XVII:3, Arietta con variazioni A Hob. XVII:2)*
F. Lessel: *Sonaty op. 2*
F. Lessel: *Wariacje nr 1*
W. A. Mozart: *Fantazja d KV 397*
W. A. Mozart: *Rondo D*
W. A. Mozart: *Sonaty (C KV 279, F KV 280, D KV 284, C KV 309, D KV 311, C KV 330, F KV 332, B KV 570)*
W. A. Mozart: *Wariacje (6 wariacji G na temat „Mio caro Adone” KV 180, 12 wariacji C na temat "Ah! vous dirai-je, Maman" KV 265, 9 wariacji D na temat menueta Duporta KV 537)*
R. Schumann: *Sonata dla młodzieży*

Utwory różne (do wyboru)

- A. Areński: *Utwory op. 52*
- B. Bartok: *Bagatele op. 6*
- B. Bartok: *Mikrokosmos z. III i z. IV*
- J. Berkowicz: *Wariacje na temat Paganiniego*
- P. Czajkowski: *Pory roku*
- P. Czajkowski: *Nokturn cis op. 19*
- C. Debussy: *Kącik dziecięcy*
- J. Field: *Nokturny*
- E. Grieg: *Utwory liryczne op. 43*
- J. Ibert: *Histoires*
- D. Kabalewski: *Sonatina C op. 13*
- D. Kabalewski: *Wariacje a op. 40 nr 2*
- A. Liadow: *Kołysanka*
- B. Martinu: *Marionetki z. I i z. II*
- B. Martinu: *Bajki*
- F. Mendelssohn: *Pieśni bez słów*
- S. Prokofiew: *Gawot fis op. 32*
- S. Prokofiew: *Bajeczki babuni op. 38*
- M. Reger: *Utwór op. 44*
- F. Schubert: *Impromptu As op. 142*
- F. Schubert: *Scherzo Des*
- R. Schumann: *Kartki z albumu op. 124*
- R. Schumann: *Sonata dla młodzieży c*
- H. Villa – Lobos: *Taniec*

Utwory kompozytorów polskich (do wyboru)

- F. Chopin: *Preludia op. 28 (e nr 4, h nr 6, A nr 7, c nr 20)*
- F. Chopin: *Kontredans*
- F. Chopin: *Walce (E op. posth. Nr 15, h op. 69 nr 2, As nr 16, Es nr 17)*
- L.M. Kaszycki: *Sonatina*

J. Lefeld: *Etiuda tercjowa*
W. Lutosławski: *Melodie ludowe*
R. Maciejewski: *Kołysanka*
M. Magin: *Mała suita polska*
M. Magin: *Wokół tańca*
M. Magin: *Polka*
M. Magin: *Tango*
M. Magin: *Sonatina*
A. Malawski: *Miniatury*
C. Marek: *Mała suita*
A. Michałowski: *Menuet G*
K. Moszumańska - Nazar: *Bagatele*
I. J. Paderewski: *Moment musical op. 16 nr 6*
I. J. Paderewski: *Chant d'amour*
L. Różycki: *Preludia op. 2*
T. Szeligowski: *Sonatina*
K. Szymanowski: *Tańce polskie*
M. Szymanowska: *Menuet*
R. Twardowski: *Trzy miniatury (oprócz mazurka)*

Koncerty (do wyboru)

J.S. Bach: *Koncert f cz. I*
G.F. Haendel: *Koncerty: F, g*
J. Haydn: *Koncerty: G i D*
J. Haydn: *Concertino F (całość)*
W.A. Mozart: *Koncerty: F KV 413, A KV 414, C KV 415*
W.A. Mozart: *Kameralny koncert Es KV 449*

Utwory na cztery ręce (do wyboru)

S. Bortkiewicz: *Melodie i tańce rosyjskie op. 31*

J. Brahms: *Walce op. 39*

A. Dvořák: *Legendy*

E. Grieg: *Tańce norweskie op. 35*

A. Jensen: *Muzyka weselna op. 45*

W.A. Mozart: *Sonata B KV 358, Sonata C KV 521*

W.A. Mozart: *Wariacje g*

F. Schubert: *Andantino Varié op. 84*

F. Schubert: *Wariacje na cztery ręce*

R. Schumann: *Bilder aus Osten*

Utwory na dwa fortepiany (do wyboru)

J.Chr. Bach: *Sonata G*

M. Clementi: *Dwie sonaty B*

A. Vivaldi, K. Stromenger: *Koncert a*

K. Stromenger (opracowanie): *Utwory klasyczne na dwa fortepiany z. III*

KLASA CZWARTA

Ćwiczenia techniczne (do wyboru)

- C. Czerny: *Ćwiczenia ośmiotaktowe op. 821*
C. Hanon: *Pianista wirtuoz*
T. Kullak: *Szkoła oktaw z. I - ćwiczenia*
J. Lerche: *Neues Kompendium der Klaviertechnik, z. II*
Studium techniki oktawowej (Gamy i pasaże cz. IV)
Technika podwójnych dźwięków (Gamy i pasaże cz. III)

Etiudy (do wyboru)

- A. Biehl: *Etiudy oktawowe*
J.B. Cramer: *Etiudy*
C. Czerny: *Etiudy op. 740*
C. Czerny: *Etiudy oktawowe op. 553*
F. Liszt: *Etiudy op. 1*
J. Moscheles: *Etiudy op. 70*
M. Moszkowski: *Etiudy op. 72*
E. Neupert: *Etiudy*
Z. Romaszkowa: *Etiudy fortepianowe z. IV i z. VI*
Z. Romaszkowa: *Zbiór etiud na podwójne dźwięki polskich kompozytorów współczesnych*
Z. Śliwiński: *Wybór etiud dla szkół średnich*

Utwory polifoniczne i inne utwory z epoki baroku (do wyboru)

- E. Altberg (opracowanie): *Wybór utworów z XVII i XVIII w.*
J. S. Bach: *Inwencje trzygłosowe*
J. S. Bach: *Suity francuskie*
J. S. Bach: *Suity angielskie (wybrane części)*
J. S. Bach: *Preludia i fughetty*

J. S. Bach: *Fugi*

J. S. Bach: Preludia i fugi „*Das wohltemperierte Klavier*”

J. S. Bach: *Duety*

Ph. E. Bach: *Sonaty*

G. F. Haendel: *Suity*

P.D. Paradies: *Sonaty*

Utwory klawesynistów francuskich i włoskich

Formy klasyczne (do wyboru)

L. van Beethoven: *Rondo G op. 51 nr 2*

L. van Beethoven: *Sonaty (f op. 2 nr 1, E op. 14 nr 1, G op. 14 nr 2, F op. 10 nr 2, c op. 10 nr 1)*

L. van Beethoven: *Wariacje (WoO 68: 12 wariacji C na temat menueta "A la Vigano" Haibla, WoO 73: 10 wariacji B "La stessa, la stessima" Saleriego, WoO 75: 7 wariacji F na temat kwartetu Wintera "Kind, willst du ruhig schlafen", WoO 78: 7 wariacji C "God Save the King", WoO 76: 8 wariacji F "Tändeln und Scherzen", WoO 63: 9 wariacji C na temat marsza Dresslera)*

M. Clementi: *Sonaty*

J. Haydn: *Sonaten — Album (Sonaty) Cz. I - IV (E nr 30, As nr 41, Es nr 35, D nr 9, F nr 34, C nr 24, h nr 39, Es nr 32)*

F. Lessel: *Wariacje nr 1*

W. A. Mozart: *Fantazja d KV 397*

W. A. Mozart: *Rondo D*

W. A. Mozart: *Sonaty (F KV 280, B KV 281, D KV 284, D KV 311, C KV 330, F KV 332, B KV 570, F KV 533)*

W. A. Mozart: *Wariacje (12 wariacji na temat Menueta Fischera KV 179, 6 wariacji G na temat „Mio caro Adone" KV 180, 12 wariacji C na temat "Ah! vous dirai-je, Maman" KV 265, 8 wariacji „Les mariages samnites" Gretry'ego KV 352, 12 wariacji „La belle Françoise" KV 353, 12 wariacji „Je suis Lindor" KV 354, 6 wariacji „Salve tu, Domine" KV 398, 10 wariacji „Come un angelo" – Sarti KV 460)*

Utwory różne (do wyboru)

- I. Albeniz: *Malaguena, Alhambra*
- A. Areński: *Preludia*
- A. Areński: *Impromptu H*
- B. Bartok: *Bagatele op. 6*
- B. Bartok: *Mikrokosmos z. V*
- B. Bartok: *Sonatina*
- P. Czajkowski: *Pory roku*
- P. Czajkowski: *Ruiny zamku*
- P. Czajkowski: *Scherzo op. 2*
- C. Debussy: *Kącik dziecięcy*
- C. Debussy: *Preludia (Tancerki delfickie, Dziewczę o włosach jak len)*
- C. Debussy: *Arabeska E*
- E. Granados: *Tańce hiszpańskie*
- A. Greczaninow: *Tańce rosyjskie op. 130*
- D. Kabalewski: *Preludia op. 38*
- B. Martinu: *Marionetki z. II i z. III*
- B. Martinu: *Bajki*
- F. Mendelssohn: *Pieśni bez słów*
- S. Prokofiew: *Bajeczki babuni op. 38*
- S. Prokofiew: *Gawoty: fis op. 32 i D*
- S. Prokofiew: *Menuet B*
- S. Prokofiew: *Wizje ulotne*
- S. Rachmaninow: *Serenada b*
- S. Rachmaninow: *Utwory op. 3 i op. 10*
- M. Reger: *Sonatiny: D i e*
- F. Schubert: *Impromptu (As op. 90, Es op. 90, As op. 142)*
- F. Schubert: *Moments musicaux op. 94*
- F. Schubert: *Scherzo Des*
- R. Schumann: *Sceny dziecięce op. 15*
- R. Schumann: *Kolorowe kartki op. 99*
- A. Skriabin: *Preludia op. 11*
- D. Szostakowicz: *Preludia op. 34*

H. Villa – Lobos: *Francette et Pia*

Utwory kompozytorów polskich (do wyboru)

F. Chopin: *Etiudy: f i As (Methode des Methodes)*

F. Chopin: *Nokturny (Es op. 9, g op. 37, e op. 72)*

F. Chopin: *Polonezy (b, gis)*

F. Chopin: *Preludia op. 28*

F. Chopin: *Tańce szkockie*

F. Chopin: *Walce (a op. 34, As op. 69, h op. 69, f op. 70)*

F. Chopin: *Wariacje E*

J. Ekier: *Kotysanka*

J. Fotek: *Preludia*

W. Lutosławski: *Bukoliki*

R. Maciejewski: *Kotysanka*

M. Magin: *Polka*

M. Magin: *Tango*

M. Magin: *Scherzo*

M. Magin: *Sonatina*

M. Magin: *Danse de la sorcière*

M. Magin: *Images d'enfants*

A. Malawski: *Miniatury*

A. Michałowski: *Utwory fortepianowe*

Z. Noskowski: *Krakowiak*

I. J. Paderewski: *Menuet A*

I. J. Paderewski: *Nokturn*

I. J. Paderewski: *Sarabanda*

L. Różycki: *Legenda*

R. Statkowski: *Wybór utworów*

K. Stromenger: *Etiudy fortepianowe*

K. Szymanowski: *Preludia op. 1*

R. Twardowski: *Trzy miniatury (Mazurek)*

B. Woytowicz: *12 etiud (Capriccio, Scherzino)*

Koncerty (do wyboru)

J.S. Bach: *Koncerty: f, g (transkrypcja skrzypcowego), D (transkrypcja skrzypcowego)*

D. Kabalewski: *Koncert op. 50*

J. Krenz: *Concertino*

F. Lessel: *Koncert C*

W.A. Mozart: *Koncerty: B KV 238, Es KV 271, B KV 450*

W.A. Mozart: *Kameralny koncert Es KV 449*

W.A. Mozart: *Koncert – rondo D KV 382*

W.A. Mozart: *Koncert – rondo A KV 386*

J.F. Rameau: *Koncerty: c i d*

K.M. Weber: *Koncert C*

Utwory na cztery ręce (do wyboru)

J.Chr. Bach: *Sonata C*

L. van Beethoven: *Sonata D op. 6*

F. Chopin: *Wariacje D*

M. Clementi: *Sonaty*

E. Grieg: *Dwie melodie elegijne op. 34*

W.A. Mozart: *Sonata B KV 358*

W.A. Mozart: *Wariacje g*

F. Schubert: *Fantazja f op. 103*

F. Schubert: *Wariacje na cztery ręce*

R. Schumann: *Utwory op. 85, op. 130*

K.M. Weber: *Utwory op. 3, op. 10, op. 60*

Utwory na dwa fortepiany (do wyboru)

H.M. Górecki: *Pięć utworów na dwa fortepiany*

W.A. Mozart: *Fuga c*

W.A. Mozart, F. Busoni: *Duettino concertante*

D. Szostakowicz: *Concertino*

KLASA PIĄTA

Ćwiczenia techniczne (do wyboru)

- T. Glaser: *Szkoła trylów*
C. Hanon: *Pianista wirtuoz*
T. Kullak: *Szkoła oktaw z. II*
M. Long: *Ćwiczenia*
M. Moszkowski: *Szkoła podwójnych dźwięków op. 64*
Studium techniki oktawowej (Gamy i pasaże cz. IV)
Technika podwójnych dźwięków (Gamy i pasaże cz. III)

Etiudy (do wyboru)

- G. Bacewicz: *Dziesięć etiud*
S. Bortkiewicz: *Etiudy op. 15, op. 29*
M. Clementi: *Gradus ad Parnassum*
J.B. Cramer: *Etiudy trudniejsze na podwójne dźwięki*
C. Czerny: *Etiudy op. 740*
J.N. Hummel: *Etiudy op. 125*
F. Kalkbrenner: *Etiudy op. 20*
A. Kobylański: *Siedem etiud oktawowych*
L. Köhler: *Etiudy op. 130*
F. Liszt: *Etiudy op. 1*
F. Mendelssohn: *Etiudy op. 104 bis*
J. Moscheles: *Etiudy op. 70*
M. Moszkowski: *Etiudy op. 72*
E. Neupert: *Etiudy*
Z. Romaszkowa: *Etiudy fortepianowe z. III, z. IV, z. V i z. VI*
Z. Romaszkowa: *Zbiór etiud na podwójne dźwięki polskich kompozytorów współczesnych*
C. Saint-Saëns: *Etiudy op. 111*
Z. Śliwiński: *Wybór etiud dla szkół średnich*

Utwory polifoniczne i inne utwory z epoki baroku (do wyboru)

J. S. Bach: *Fantazja c*
J. S. Bach: *Suity angielskie*
J. S. Bach: *Toccaty*
J. S. Bach: *Partity*
J. S. Bach: *Preludia i fugi „Das wohltemperierte Klavier”*
J. S. Bach: *Fugi*
J. S. Bach: *Duety*
Ph. E. Bach: *Sonaty*
J. Froberger: *Suity*
G. F. Haendel: *Suity*
D. Scarlatti: *Sonaty*
Utwory klawesynistów francuskich i włoskich

Formy klasyczne (do wyboru)

L. van Beethoven: *Andante favori F*
L. van Beethoven: *Rondo G op. 51 nr 2*
L. van Beethoven: *Sonaty (Fis op. 78, c op. 10 nr 1, D op. 10 nr 3, c op. 13, As op. 26, B op. 22)*
L. van Beethoven: *Wariacje (12 wariacji A “Leśna dziewczyna”, 13 wariacji A “Es war einmal ein alter Mann” Dittersdorfa, 6 wariacji D op. 76, 7 wariacji C “God Save the King”)*
E. Grieg: *Sonata e op. 7*
J. Haydn: *Sonaten — Album (Sonaty) Cz. I - IV (c nr 25, As nr 41, C nr 42, C nr 37, As nr 8)*
J. Haydn: *Wariacje (Andante avec variations f Hob. XVII:6)*
W. A. Mozart: *Fantazja c KV 475*
W. A. Mozart: *Fantazja i Fuga C KV 394*
W. A. Mozart: *Sonaty (B KV 281, D KV 284, A KV 331, B KV 333, a KV 310, F KV 533, F KV 494)*

W. A. Mozart: *Wariacje (9 wariacji „Lison dort” KV 264, 8 Wariacji F-dur na temat marsza „Les mariages samnites” Gretry'ego KV 352, 12 wariacji „Je suis Lindor” KV 354, 6 wariacji „Salve tu, Domine” KV 398, 8 wariacji „Come un angelo by Sarti” KV 460, 10 wariacji KV 455, 8 wariacji KV 613)*

F. Schubert: *Sonaty*

Utwory różne (do wyboru)

B. Bartok: *Bagatele op. 6*

B. Bartok: *Mikrokosmos z. V i z. VI*

B. Bartok: *Sonatina*

B. Bartok: *Trzy ronda*

J. Brahms: *Intermezza*

J. Brahms: *Walce op. 39 i op. 65*

P. Czajkowski: *Pory roku*

C. Debussy: *Arabeski: E i G*

C. Debussy: *Kącik dziecięcy*

C. Debussy: *Preludia*

A. Greczaninow: *Tańce rosyjskie op. 130*

E. Grieg: *Ballada g op. 24*

A. Honegger: *Siedem krótkich utworów*

D. Kabalewski: *Preludia op. 38*

F. Liszt: *Consolations*

F. Liszt: *Marzenia miłosne*

F. Liszt: *Roczniki pielgrzymstwa*

F. Mendelssohn: *Pieśni bez słów*

F. Mendelssohn: *Fantazja fis*

F. Mendelssohn: *Rondo capriccioso E op. 14*

F. Mompou: *Pieśni i tańce*

S. Prokofiew: *Gawot D*

S. Prokofiew: *Wizje ulotne*

S. Prokofiew: *Utwory op. 12*

S. Rachmaninow: *Elegia op. 3*

S. Rachmaninow: *Melodia op. 3*
S. Rachmaninow: *Walc op. 10*
S. Rachmaninow: *Barkarola op. 10*
F. Schubert: *Impromptu As op. 90*
F. Schubert: *Moments musicaux op. 94*
R. Schumann: *Arabeska op. 18*
R. Schumann: *Intermezza op. 4*
R. Schumann: *Kolorowe kartki op. 99*
R. Schumann: *Romanse op. 28*
R. Schumann: *Sceny dziecięce op. 15*
A. Skriabin: *Preludia op. 11*
B. Smetana: *Polki*
D. Szostakowicz: *Preludia op. 34*
D. Szostakowicz: *Preludiai fugi*
D. Szostakowicz: *Tańce fantastyczne op. 1*
H. Villa – Lobos: *Francette et Pia*

Utwory kompozytorów polskich (do wyboru)

G. Bacewicz: *Dziesięć etiud*
G. Bacewicz: *Mały tryptyk*
G. Bacewicz: *Sonatina*
F. Chopin: *Etiudy Methode des Methodes*
F. Chopin: *Impromptus*
F. Chopin: *Nokturny (H op. 32 nr 1, cis op. posth., b op. 9 nr 1, f op. 55, e op. 72)*
F. Chopin: *Polonezy (cis op. 26, gis op. posth., d op. posth., f op. posth.)*
F. Chopin: *Preludia op. 28*
F. Chopin: *Tańce szkockie*
F. Chopin: *Walce (As op. 69, e op. posth.)*
F. Chopin: *Wariacje E*
H.M. Górecki: *Cztery preludia op. 1*
T. Kassern: *Sonatina*

S. Kisielewski: *Suita*
N. Kuźnik: *Miniatury na fortepian lub klawesyn*
J. Lefeld: *Mazurki*
J. Lefeld: *Preludia*
R. Maciejewski: *Tryptyk na fortepian*
M. Magin: *Scherzo*
M. Magin: *Danse de la sorcière*
M. Magin: *Images d'enfants*
A. Malawski: *Miniatury*
A. Michałowski: *Preludia op. 38*
L. Różycki: *Legenda*
M. Spisak: *Suita*
R. Statkowski: *Wybór utworów (Toccata, Preludia op. 37)*
K. Szymanowski: *Preludia op. 1*
K. Szymanowski: *Tańce polskie*
R. Twardowski: *Trzy miniatury (Mazurek)*
B. Woytowicz: *12 etiud (Kołysanka, Polonez)*
B. Woytowicz: *10 etiud*
J. Zarębski: *Kołysanka*
J. Zarębski: *Tarantela*

Koncerty (do wyboru)

J.S. Bach: *Koncert A*
L. van Beethoven: *Koncerty: C, B*
J.N. Hummel: *Koncert a*
J. Krenz: *Concertino*
F. Lessel: *Koncert C*
A. Malawski: *Toccata i fuga*
F. Mendelssohn: *Koncerty: d, g*
F. Mendelssohn: *Capriccio brillante h op. 22*
W.A. Mozart: *Koncerty: B KV 450, G KV 453, B KV 456, F KV 459, A KV 488*

W.A. Mozart: *Koncert – rondo D KV 382*

W.A. Mozart: *Koncert – rondo A KV 386*

D. Szostakowicz: *Koncert F op. 102*

Utwory na cztery ręce (do wyboru)

C. Debussy: *Six épigraphes antiques*

C. Debussy: *Petite suite*

M. Ravel: *Ma mère l'Oie*

Utwory na dwa fortepiany (do wyboru)

A. Areński: *Suity op. 15 i op. 23*

J.S. Bach: *Koncert c*

W.F. Bach: *Sonata F*

H.M. Górecki: *Pięć utworów na dwa fortepiany*

E. Grieg: *Romans z wariacjami op. 51*

W.A. Mozart: *Sonata D*

KLASA SZÓSTA

Ćwiczenia techniczne (do wyboru)

- T. Glaser: *Szkoła tryłów*
C. Hanon: *Pianista wirtuoz*
T. Kullak: *Szkoła oktaw z. II*
M. Long: *Ćwiczenia*
M. Moszkowski: *Szkoła podwójnych dźwięków op. 64*
Studium techniki oktawowej (Gamy i pasaże cz. IV)
Technika podwójnych dźwięków (Gamy i pasaże cz. III)

Etiudy (do wyboru)

- A. Areński: *Etiudy op. 74, op. 36*
G. Bacewicz: *Dziesięć etiud*
S. Bortkiewicz: *Etiudy op. 15, op. 29*
F. Chopin: *Etiudy*
M. Clementi: *Gradus ad Parnassum*
J.B. Cramer: *Etiudy trudniejsze na podwójne dźwięki*
C. Czerny: *Etiudy op. 740*
C. Czerny: *Etiudy na lewą rękę op.399*
A. Głazunow: *Etiudy op.31*
J.N. Hummel: *Etiudy op. 125*
F. Kalkbrenner: *Toccata a*
A. Kobyłański: *Siedem etiud oktawowych*
L. Köhler: *Etiudy op. 130*
F. Liszt: *Trzy etiudy koncertowe (Il Lamento, La Leggierezza oraz Un Sospiro)*
F. Liszt: *Dwie etiudy koncertowe (Poszumy leśne, Korowód gnomów)*
W. Lutosławski: *Dwie etiudy*
F. Mendelssohn: *Etiudy op. 104 bis*
M. Moszkowski: *Etiudy op. 72*

M. Moszkowski: *Etiuda C op. 34 nr 2*
M. Moszkowski: *Etiudy op. 48*
E. Neupert: *Etiudy*
S. Prokofiew: *Etiuda C op. 2 nr 4*
S. Prokofiew: *Etiuda d op. 52*
S. Rachmaninow: *Etiudy - obrazy*
Z. Romaszkowa: *Etiudy fortepianowe z. IV, z. V i z. VI*
Z. Romaszkowa: *Zbiór etiud na podwójne dźwięki polskich kompozytorów współczesnych*
C. Saint-Saëns: *Etiudy op. 111*
C. Saint-Saëns: *Etiudy op. 52*
P. Schlötzer: *Etiudy op. 1*
A. Skriabin: *Etiudy op. 8*
Z. Śliwiński: *Wybór etiud dla szkół średnich*
J. Zarębski: *Etiudy op. 7*

Utwory polifoniczne i inne utwory z epoki baroku (do wyboru)

J. S. Bach: *Preludia i fugi „Das wohltemperierte Klavier”*
J. S. Bach: *Toccaty*
J. S. Bach: *Suity angielskie*
J. S. Bach: *Partity*
D. Scarlatti: *Sonaty*
Utwory klawesynistów francuskich i włoskich

Formy klasyczne (do wyboru)

L. van Beethoven: *Sonaty (A op. 2 nr 2, C op. 2 nr 3, Es op. 7, D op. 10 nr 3, c op. 13, B op. 22, As op. 26, Es op. 27 nr 1, D op. 28, G op. 31 nr 1, d op. 31 nr 2, F op. 54, Fis op. 78, e op. 90)*
L. van Beethoven: *Wariacje F op. 34*
J. Haydn: *Sonaten — Album (Sonaty) Cz. I - IV (Es nr 1, As nr 8, C nr 42)*

W. A. Mozart: *Fantazja c KV 396*

W. A. Mozart: *Sonaty (a KV 310, A KV 331, c KV 457, D KV 576)*

Utwory różne (do wyboru)

A. Albeniz: *Suita hiszpańska*

B. Bartok: *Allegro barbaro*

B. Bartok: *Bagatele op. 6*

B. Bartok: *Burleski op. 8*

B. Bartok: *Mikrokosmos z. V i z. VI*

B. Bartok: *Tańce rumuńskie*

J. Brahms: *Ballady: g i d*

J. Brahms: *Capriccio*

J. Brahms: *Intermezza*

J. Brahms: *Rapsodia g*

P. Czajkowski: *Wariacje F*

C. Debussy: *Arabeska G*

C. Debussy: *Preludia*

C. Debussy: *La plus que lente*

C. Debussy: *Suite bergamasque*

M. de Falla: *Tańce hiszpańskie*

G. Fauré: *Impromptu f op. 31 nr 2; Impromptu As op. 34 nr 3*

A. Honegger: *Siedem krótkich utworów*

D. Kabalewski: *Preludia op. 38*

F. Liszt: *Marzenia miłosne*

F. Liszt: *Roczniki pielgrzymstwa*

F. Liszt: *Valse - Impromptu*

F. Mendelssohn: *Fantazja fis*

F. Mendelssohn: *Rondo capriccioso E op. 14*

F. Mendelssohn: *Scherzo e*

D. Milhaud: *Wspomnienia z Brazylii*

F. Mompou: *Pieśni i tańce*

F. Poulenc: *Suita*

S. Prokofiew: *Wizje ulotne*
S. Prokofiew: *Utwory op. 12*
S. Prokofiew: *Suita Romeo i Julia op. 75 (fragmenty)*
S. Rachmaninow: *Humoreska*
S. Rachmaninow: *Preludia op. 32*
S. Rachmaninow: *Poliszynel*
M. Ravel: *Pawana*
M. Ravel: *Menuet antyczny*
M. Ravel: *Hommage á Haydn*
F. Schubert: *Impromptu B op. 12; Ges op. 90*
R. Schumann: *Arabeska*
R. Schumann: *Intermezza op. 4*
R. Schumann: *Kolorowe kartki op. 99*
R. Schumann: *Noveletty op. 21*
R. Schumann: *Romanse op. 28*
R. Schumann: *Sceny dziecięce op. 15*
R. Schumann: *Sceny leśne op. 82*
R. Schumann: *Utwory fantastyczne op. 12*
R. Schumann: *Wariacje ABEGG op. 1*
A. Skriabin: *Nokturn op. 5*
A. Skriabin: *Poemat Fis op. 32*
A. Skriabin: *Preludia op. 11, op. 16, op. 17, op. 22*
A. Skriabin: *Preludium i nokturn na lewą rękę op. 9*
B. Smetana: *Czeskie tańce*
D. Szostakowicz: *Preludia op. 34*
H. Villa – Lobos: *Poliszynel*
K.M. Weber: *Rondo brillante Es op. 62*

Utwory kompozytorów polskich (do wyboru)

G. Bacewicz: *Dziesięć etiud*
G. Bacewicz: *Sonatina*

M. Borkowski: *Toccata*
T. Baird: *Sonatina II*
A. Bloch: *Wariacje*
F. Chopin: *Etiudy*
F. Chopin: *Impromptus*
F. Chopin: *Mazurki*
F. Chopin: *Nokturny (b op. 9, g op. 15, H op. 32 nr 1, As op. 32, f op. 55, e op. 72 cis op. posth)*
F. Chopin: *Polonezy (cis op. 26, B op. 71 nr 2, d op. posth., Ges op. posth., c op. 40)*
F. Chopin: *Preludia op. 28*
F. Chopin: *Rondo op. 1*
F. Chopin: *Tarantella*
F. Chopin: *Wariacje B*
F. Chopin – F. Liszt: *Życzenie*
J. Ekier: *Humoreska*
H.M. Górecki: *Cztery preludia op. 1*
S. Kisielewski: *Danse vive*
S. Kisielewski: *Toccata*
S. Kisielewski: *Suita*
N. Kuźnik: *Miniatury na fortepian lub klawesyn*
W. Lutosławski: *Dwie etiudy*
R. Maciejewski: *Tryptyk na fortepian*
A. Malawski: *Miniatury (catość)*
H. Melcer: *Nokturny*
K. Meyer: *Sonata*
A. Michałowski: *Impromptu*
S. Moniuszko – H. Melcer: *Prząśniczka*
T. Paciorekiewicz: *Sonatina*
I. J. Paderewski: *Introdukcja i toccata*
I. J. Paderewski: *Kaprys*
I. J. Paderewski: *Legenda*
I. J. Paderewski: *Wariacje A*
L. Różycki: *Trzy tańce polskie*
M. Spisak: *Humoreska*

M. Spisak: *Suita*
R. Statkowski: *Toccata*
K. Szymanowski: *Etiuda b op. 4*
K. Szymanowski: *Mazurki op. 50, op. 62*
K. Szymanowski: *Preludia op. 1*
T. Szeligowski: *Gitary z Zalamei*
B. Woytowicz: *Etiudy*
J. Zarębski: *Tarantella*
J. Zarębski: *Les Ross et les Epines*
J. Zarębski: *Novelette - Caprice*

Koncerty (do wyboru)

J.S. Bach: *Koncerty: d, A*
T. Baird: *Koncert*
B. Bartok: *Rapsodia op. 1*
L. van Beethoven: *Koncerty: C, B, c*
C. Debussy: *Dwa tańce*
J. Françaix: *Concertino*
C. Franck: *Les Djinns*
E. Grieg: *Koncert a*
A. Honegger: *Concertino*
J.N. Hummel: *Koncerty: a, h*
W.A. Mozart: *Koncerty: G KV 453, B KV 456, F KV 459, d KV 466, C KV 467, Es KV 482, D KV 537, B KV 595*
C. Saint - Saëns: *Koncert F*
R. Schumann: *Koncertstück G op. 92*
D. Szostakowicz: *Koncert F op. 102*
C.M. Weber: *Koncertstück f*

Utwory na dwa fortepiany (do wyboru)

J.S. Bach: *Koncert c*

F. Chopin: *Rondo C op. 73*

C. Debussy: *En blanc et noir*

H.M. Górecki: *Pięć utworów na dwa fortepiany*

F. Liszt: *Concerto pathétique*

W. Lutosławski: *Wariacje na temat Paganiniego*

W.A. Mozart: *Koncert Es KV 365*

F. Poulenc: *Koncert*

R. Schumann: *Andante z wariacjami B op. 46*

VIII. Komentarz do realizacji programu

Program nauczania przedmiotu głównego fortepian został skonstruowany zgodnie z zasadą kontynuacji procesu nauczania. Zgodnie z nią cały proces nauczania dla drugiego etapu edukacyjnego wymaga ciągłego utrwalania i powtarzania posiadanych umiejętności i wiadomości, ich doskonalenia, poszerzania i wzbogacania o nowe elementy.

Uczniowi należy zapewnić warunki niezbędne do realizacji programu nauczania. Sala, w której odbywają się zajęcia powinna spełniać określone warunki niezbędne do efektywnej pracy. Akustyka sali powinna być dobra, bez dużego pogłosu. Należy zadbać o właściwe oświetlenie i wentylację klasy. Sala powinna być wyposażona w dwa dobrze nastrojone fortepiany albo fortepian i pianino. Do instrumentów niezbędne są stołki o regulowanej wysokości. Wskazane jest, aby w sali znajdowała się podręczna biblioteka nutowa i metodyczna, a także metronom. Nauczyciel powinien również mieć możliwość korzystania ze sprzętu do nagrywania i odtwarzania. Ważną rolę w procesie nauczania odgrywa biblioteka szkolna, zaopatrzona w podstawowe pozycje repertuarowe zawarte w programie nauczania, pozycje metodyczne, ewentualnie nagrania z zakresu muzyki fortepianowej. W przypadku braku fonoteki nauczyciel powinien zapewnić uczniowi możliwość wspólnego słuchania nagrań ucznia oraz innych pianistów i analizowania ich, co stanowi niezbędny czynnik rozwoju świadomości muzycznej.

Zawarte w programie treści nauczania, sposoby ich realizacji oraz osiągnięcia uczniów zostały ujęte w formę tabeli. Tabela ukazuje bezpośredni związek między sposobami realizacji treści nauczania a umiejętnościami uczniów, a poprzez czytelny przekaz pozwala osobom korzystającym z programu na łatwiejszy odbiór zawartych w nim informacji. Zarówno materiał zamieszczony w tabelach, jak i rozkład materiału gam oraz wykaz literatury fortepianowej podzielone zostały na sześć części, odpowiadających kolejnym latom nauki

Podaną literaturę muzyczną traktować należy jako propozycję i pomoc przy doborze repertuaru w celu realizacji treści zawartych w programie. Podstawowym kryterium wyboru utworów powinny być możliwości i potrzeby ucznia.

Szybkość przyswajania nowych umiejętności w zakresie gry na instrumencie uzależniona jest od wieku, predyspozycji i zaangażowania ucznia. Indywidualizacja procesu nauczania sprzyja doborowi metod i materiału nauczania stosownie do możliwości, upodobań i stopnia zaawansowania ucznia tak, by umożliwić mu pełny i wszechstronny rozwój. Dobór utworów

o zróżnicowanej problematyce jest niezbędnym elementem wielokierunkowego rozwijania uzdolnień ucznia na drugim etapie nauczania. Koncepcja programu ma pomóc nauczycielowi w indywidualnym i elastycznym rozplanowaniu pracy z uczniami o różnym poziomie uzdolnień muzycznych. Należy zadbać o to, by uczeń zawsze ćwiczył świadomie i celowo, dążąc do uzyskania oczekiwanego efektu pracy.

Nauczyciel, motywując ucznia do szybszej i efektywnej pracy, zrealizuje z nim dużo większą, niż określona wymogami egzaminacyjnymi, ilość utworów w semestrze. Należy pamiętać jednak, aby wymagania dostosowywać zawsze do możliwości ucznia. Zaangażowani w proces nauczania uczniowie zdolni, stosując odpowiednie sposoby ćwiczenia, mogą osiągać efekty większe od przewidzianych programem.